

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

EFICIENȚA ECONOMICĂ ÎN CONTEXTUL ACTUAL ȘI DE PERSPECTIVĂ AL DEZVOLTĂRII INTELIGENTE, DURABILE ȘI INCLUSIVE

Dezvoltarea durabilă reprezintă un proces complex a cărui metrică presupune un sistem de indicatori comuni, dar și care diferă de la o țară la alta. Sistemele comune de indicatori ai dezvoltării durabile, adoptați prin consens la nivel internațional (ONU, OECD, UE etc.), grupați pe cei trei piloni ai dezvoltării durabile sunt următorii: PIB per capita; ponderea investițiilor în PIB, FBCF; economisirea netă ca procent din PIB rata inflației; rata datoriei față de venitul național brut; rata ocupării față de populație; productivitatea muncii și costul unitar al muncii, Export, import, ISD ca procent din PIB, proporția consumului material intern (domestic material consumption față de PIB, energointensivitatea PIB (consum de energie kg ep. la 1 euro PIB) cantitatea totală de deșeuri pe unitatea valorică de PIB; proporția deșeurilor reciclabile față de total deșeuri, intensitatea energetică a sectoarelor și subsectoarelor energetice.

Monitorizarea dezvoltării durabile în cadrul Eurostat se realizează pe baza unui număr de 100 indicatori care acoperă următoarele 10 arii tematice: dezvoltarea economico-socială; producția și consumul durabil; incluziunea socială; pentru fiecare dintre acești indicatori fiind stabiliți așa numiții **indicatori principali** (headline indicators) după cum urmează:

- **dezvoltarea socio-economică** (rata de creștere reală a PIB per capita);
- **producția și consumul durabil** (productivitatea resurselor calculate ca raport între PIB și consumul material intern – domestic material consumption, DMC¹;
- **incluziunea socială** (persoane cu risc de sărăcie și excluziune socială);
- **schimbări demografice** (rata de ocupare a persoanelor în vârstă);
- **sănătate publică** (anii de viață sănătoasă ai speranței de viață la naștere pe sexe);
- **schimbări climatice și energie** (emisii de gaze cu efect de seră, ponderea energiei regenerabile în consumul final brut de energie, consumul de energie primară);
- **transportul sustenabil** (consumul de energie în transporturi ca proporție față de PIB);

¹ DMC se referă la consumul aparent și nu la consumul final, neincluzând fluxurile din amonte legate de importurile și exporturile de materii prime și produse provenind din afara economiilor naționale.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

- **resurse naturale** (indicele păsărilor² aparținând speciilor comune asociate cu habități specifice, excluzându-se speciile rare; peștele prins din stocuri în afara limitelor biologice securizate;

- **parteneriatul global** (asistența oficială pentru dezvoltare ca proporție din venitul național);

- **buna guvernare** (fără indicator principal).

Potrivit Agendei 21, adoptată la Rio de Janeiro, în anul 1992 și Planului de Implementare de la Johannesburg (2002), dezvoltarea durabilă trebuie abordată strategic pe următoarele componente complementare:

Dimensiunile sociale și economice care cuprind:

- **cooperarea internațională** în scopul accelerării dezvoltării durabile în țările în curs de dezvoltare cu implicarea unor strategii și politici naționale adecvate, având ca obiectiv reducerea decalajelor economice și sociale, creșterea bunăstării „pentru toți”, promovarea convergenței;

- **combaterea sărăciei** la nivelurile local, regional și național, considerată de către unii specialiști drept factorul poluator cel mai nociv;

- **schimbarea structurii consumului** în direcția economisirii resurselor de mediu, a creșterii ponderii consumului de produse bio, curate, a reducerii reziduurilor și creșterii recuperării deșeurilor;

- îmbunătățirea raportului dintre dinamica demografică și sustenabilitate;

- protejarea și promovarea unor condiții favorabile sănătății umane și, în general, vieții;

- promovarea dezvoltării așezărilor umane durabile;

- integrarea mediului și dezvoltării sustenabile în procesele decizionale la diferite niveluri.

Conservarea și managementul resurselor pentru dezvoltare:

- protecția atmosferei;

- abordarea integrată a planificării și managementului resurselor pământului;

- combaterea deforestărilor, managementul ecosistemelor fragile, a desertificării și secetelor, dezvoltarea sustenabilă a biodiversității, conservarea biodiversității biologice, managementul sănătos din punct de vedere ambiental al biotehnologiilor;

- protecția vieții oceanelor, mărilor și a altor resurse de apă;

² Acest indice este calculat și raportat numai de 18 țări membre ale UE, România nefăcând parte din grupa acestora.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

- managementul sănătos al produselor chimice toxice, inclusiv prevenirea traficului ilegal cu astfel de produse, al deșeurilor, inclusiv al celor radioactive.

Intensificarea rolului grupurilor sociale majore

- creșterea rolului componentelor societății civile în fundamentarea proceselor decizionale, în parteneriat cu statul și alte organizații de afaceri, din diferite sectoare economice, al comunităților științifice etc.;
- educație ambientală mai eficientă în învățământul preuniversitar și universitar.

Mijloace de implementare

- mecanisme și resurse financiare ca mijloc de creștere economică sustenabilă, prevenire a crizelor și relansare a creșterii;
- intensificarea transferului de tehnologie curată, cooperare și construcție instituțională în țările în curs de dezvoltare;
- mecanisme, instrumente legale și aranjamente instituționale internaționale;
- îmbunătățirea sistemului informațional pentru fundamentarea deciziilor.

După cum se poate observa, indicatorii și problematica dezvoltării economice durabile, acordă o însemnătate deosebită celor trei piloni interdependenți ai dezvoltării durabile (economic social și de mediu) care, la rândul lor, se bazează pe trei sisteme intercorelate ale eficienței (Fig.1).

Figura 1. Pilonii dezvoltării durabile și eficiente

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

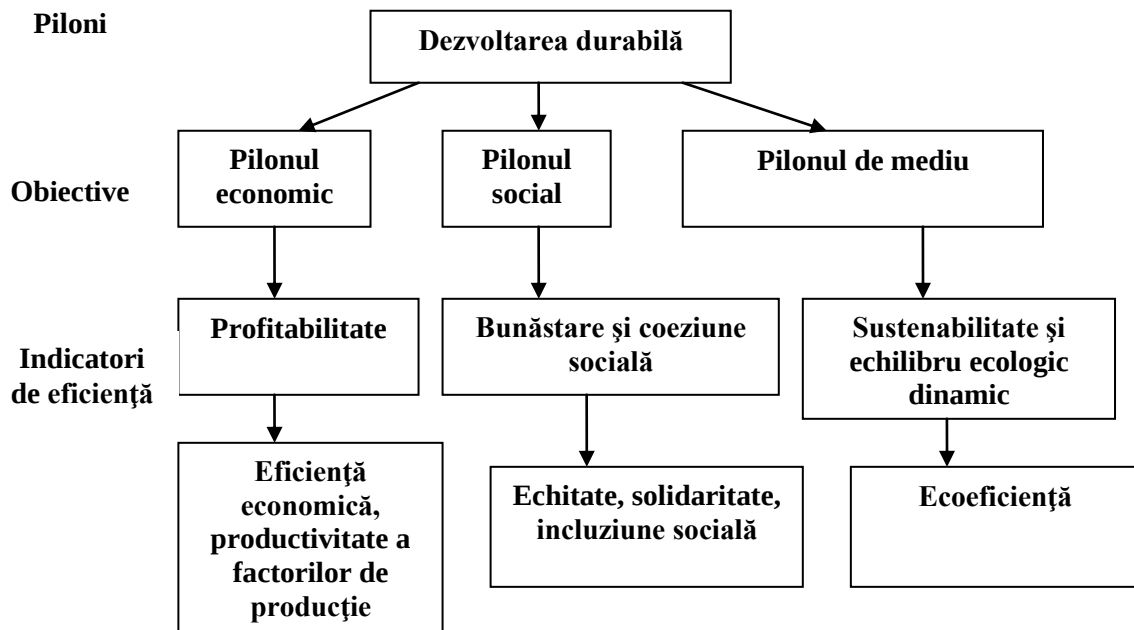

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Sursa: elaborat propriu.

Potrivit Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă, sistemul statistic al indicatorilor dezvoltării durabile în România este structurat pe 13 obiective, urmărind țintele și modul de acțiune la orizontul anilor 2013, 2020, 2030, ierarhizate pe trei niveluri și anume:

- **nivelul 1** cu un număr de 19 indicatori principali sau de bază care sunt armonizați cu indicatorii dezvoltării durabile ai UE (EUROSTAT);
- **nivelul 2** cu un număr de 37 indicatori folosiți cu scopul monitorizării și revizuirii programelor de dezvoltare durabilă;
- **nivelul 3** cu un număr de 47 indicatori vizând urmărirea progreselor implementării Strategiei Naționale pentru Dezvoltarea Durabilă a României pe baza pachetului de politici aferente acesteia, inclusiv a politicilor care nu sunt cuprinse și în Strategia UE (vezi http://www.insse.ro/cms/files/web_IDD_BD.ro)

PIB real per capita indicator al eficienței dezvoltării durabile

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Oricât ar fi de criticat, în acest sens existând, chiar tentative cu argumente solide de detronare din panopia indicatorilor relevanți. PIB per capita rămâne indicatorul de referință atunci când cercetăm volumul, dinamica și structura dezvoltării durabile și performanțele economico-sociale ale țărilor. Fără a nega obiecțiile aduse PIB-ului în materie de relevanță, trebuie să recunoaștem că acesta reprezintă cel mai la îndemână indicator de rezultat din formula generală a eficienței.

În plus, dacă ținem seama că, în realitate, știința economică, nu dispune de un indicator „panaceu”, dată fiind supradimensionarea factorială a fenomenelor și proceselor economice, sociale și ambientale, putem apela cu încredere la avantajele PIB în materie de capacitate analitică și predictivă, mai ales dacă acesta este complementar realizat cu alți indicatori economico-financiar și ambientali.

În legătură cu evoluția unor indicatori relevanți ai dezvoltării durabile în România comparativ cu unele țări membre ale UE menționăm:

- un impact nefavorabil l-a avut criza economică și financiară declanșată în anul 2008, practic în marea majoritate a țărilor înregistrându-se **un declin mai mare sau mai mic** al PIB, în anul 2009;
- **recuperarea** declinului cauzat de criză a fost realizată într-o perioadă diferită de timp: în Germania, de exemplu, în anii 2010 și 2011, în timp ce în România în 2013.

Tabelul 1.

PIB real per capita, rate anuale de creștere (modificări procentuale față de anul precedent în România, în perioada 2007-2013

Țara	Anii						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
România	7,9	9,2	-5,8	-0,6	2,8	0,8	3,5
UE-28	2,8	0,0	-4,8	1,7	1,5	-0,7	-0,6
Zona Euro(18 țări)	2,4	-0,2	-6,7	1,7	1,3	-0,9	-0,6
Austria	3,4	1,1	-4,1	1,5	2,5	0,4	-0,1
Germania	3,4	1,3	-4,9	4,2	3,3	0,5	0,2
Franța	1,7	-0,6	-3,6	1,2	1,5	-0,5	-0,7
Spania	1,6	-0,7	-4,5	-0,5	-0,1	-1,7	-0,7
Italia	0,9	-1,9	-6,1	1,2	1,5	-0,5	-0,3
Bulgaria	7,0	6,7	-5,0	1,1	4,4	1,2	1,4
Ungaria	0,3	1,1	-6,6	1,3	1,9	-1,2	-0,4
Polonia	6,8	5,1	1,6	2,9	4,5	2,0	1,6
Cehia	5,2	2,0	-5,1	2,2	2,0	-1,1	-1,1
Grecia	3,2	-0,4	-3,1	-4,7	-6,9	-6,7	...
Cipru	2,9	1,0	-4,5	-1,3	-1,2	-3,9	-5,8

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Portugalia	2,1	-0,1	-3,0	1,9	-1,1	-2,8	-0,5
Irlanda	1,9	-4,2	-7,3	-1,5	1,8	-0,1	-0,6
Elveția	3,0	0,9	-3,1	3,1	0,7	0,3	0,8
SUA	1,8	-1,2	-3,7	1,7	1,1	2,1	1,2
Anglia	2,7	-1,4	-5,8	0,9	0,4	-1,2	1,1

Sursa: date Eurostat.

Mărimea și evoluția indicatorului PIB real per capita – indicator sintetic al macroeficienței, în perioada 2007-2013, evidențiază capacitatea diferită rezistenței la criză și de refacere economică post criză a țărilor cu niveluri diferite de dezvoltare. Este interesant de observat că unele țări nu au reușit nici până în prezent să-și recupereze declinul economic cauzat de criză, iar altele au înregistrat scăderi ale PIB în anii 2012 și 2013, după ce reușiseră să se refacă postcriză. La nivelul UE-28, anii 2012 și 2013 au fost marcați de o diminuare relativ mică a PIB, determinată de un declin mai mare al PIB-ului din zona Euro.

Tabelul 2
Productivitatea orară a muncii în România, comparativ cu alte țări, în
perioada 2000-2008

(euro/oră)

Țara	Anii								
	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE 28	27,9	30,2	31,3	31,2	30,7	31,4	31,9	32,0	32,2
România	3,0	4,6	5,2	5,6	5,4	5,3	5,4	5,4	5,6
Bulgaria	3,4	4,0	4,3	4,3	4,3	4,5	4,7	4,8	...
Republica Cehă	9,3	11,7	13,0	13,0	12,8	13,0	13,3	13,2	13,1
Germania	37,3	39,3	42,0	42,0	40,9	41,7	42,4	42,6	42,8
Spania	27,3	27,9	28,5	28,7	29,4	30,0	30,4	31,5	32,1
Italia	32,0	32,4	32,6	32,4	31,7	32,5	32,5	32,2	...
Ungaria	8,4	10,7	11,1	11,3	10,9	11,0	11,0	11,3	11,5
Olanda	41,3	44,7	46,2	46,2	45,1	46,0	46,1	45,6	45,8
Austria	33,5	36,1	38,1	38,3	38,2	38,9	39,1	39,5	...
Portugalia	15,0	15,6	16,1	16,1	16,1	16,7	16,9 (p)	17,0(p)	...
Slovacia	8,2	10,4	11,8	12,1	11,8	12,3	12,6	12,8	...
Anglia	34,7	38,9	40,8	40,3	39,3	39,8	40,0	39,3	39,2
Norvegia	65,0	73,1	71,1	68,8	69,0	69,3	68,9	69,5	69,6
SUA	36,2 (e)	41,1 (e)	41,9 (e)	42,2 (e)	43,1 (e)	...	...	...	...

Nota: e = valori estimate; p = valori provizorii.**Sursa:** Eurostat.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Se observă că productivitatea orară a muncii în România (tabelul 2) este mai redusă de peste 6 ori față de media UE-28, de peste 10 ori față de Norvegia și de peste 6 ori față de Germania, Olanda etc.

Aceste decalaje evidențiază necesitatea unui mix de politici menite să impulsioneze factorii de creștere durabilă a productivității.

Ne vom referi în continuare la evoluția raportului PIB/consum material intern, un alt indicator de eficiență macroeconomică, relevant pentru dezvoltarea durabilă și economisirea de resurse materiale în perioada pre și postaderare a României la UE, comparativ cu alte țări. Acest indicator este un raport între venituri și cheltuieli, o creștere a sa evidențiind un progres pe traiectoria dezvoltării durabile iar un declin dimpotrivă nu regres.

Tabelul 3

**Evoluția indicelor medii anuale productivității resurselor
(raport între PIB și Consumul Material Intern)
în perioada de pre și postaderare a României la UE (anul 2000=100)**

Țara	Anul	Perioada de preaderare	Perioada de postaderare
	2000=100	media anilor 2001-2006	media anilor 2007-2011
România	100	69,68	59,43
UE-27	100	103,7	114,19
Bulgaria	100	101,01	113,88
R.Cehă	100	112,97	140,59
Danemarca	100	105,77	115,63
Germania	100	111,42	121,68
Estonia	100	90,71	78,62
Irlanda	100	108,48	147,7
Grecia	100	100,98	129,56
Spania	100	94,98	127,79
Franța	100	109,30	118,94
Italia	100	114,72	135,49
Lituania	100	106,31	13,18
Ungaria	100	93,36	136,20
Olanda	100	112,22	117,29
Austria	100	102,19	115,04
Polonia	100	113,26	118,69
Portugalia	100	103,42	98,81
Anglia	100	110,96	137,77
Turcia	100	114,76	105,56
Slovacia	100	100,56	114,82

Sursa: calcule proprii pe baza datelor primare EUROSTAT.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Indicatorul PIB/CMI reprezintă unul dintre cei mai relevanți pentru mărimea și dinamica eficienței macroeconomice în directă legătură cu ecoeficiența la nivelul microeconomic. Acesta ne indică valoarea adăugată care revine la o unitate valorică de consum material, la nivelul întregii economii naționale.

Din tabelul 3 desprindem câteva concluzii importante referitoare la productivitatea resurselor materiale și anume:

- în România indicatorul a avut o evoluție nefavorabilă, în perioada de postaderare, față de cea de preaderare întrucât media anuală a scăzut sensibil, față de anul 2000, luat ca bază de comparație (=100%), la 59,43% față de 69,68 în anii 2011-2006, aceasta este o dovadă a scăderii eficienței/ecoeficienței economiei naționale cauzate de un complex de factori între care creșterea prețurilor la materiile prime și materiale, ponderea scăzută a producției ramurilor cu valoare adăugată relativ mare, în special a ramurilor de vârf ale progresului tehnologic, diminuarea gradului de diversificare a economiei etc.; România se situează pe un trend opus tendinței de creștere a productivității resurselor naturale înregistrate la nivelul UE;

- în țările noi membre ale UE, PIB/CMI a manifestat o tendință de creștere, de regulă, mai moderată decât în țările dezvoltate, ceea ce se explică prin creșterea mai puternică a performanțelor și competitivității.

Intensitatea energetică a economiei (I_{en}) este un alt indicator al eficienței la nivel macro care raportează consumul intern brut de energie la 1000 euro PIB. Cu cât acest indicator este mai mic, cu atât eficiența energetică este mai mare.

Tabelul 4

Intensitatea energetică a economiei românești, comparativ cu alte țări, în perioada 2001-2012 (kg ep/ 1000 euro PIB)

	2001	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE - 28	170,9	151,9	151,0	148,9	151,6	144,0	143,2
România	579,5	441,5	409,9	387,4	394,6	393,7	378,8
Bulgaria	1040,1	759,9	711,7	661,4	668,8	705,5	669,9
R. Cehă	477,8	391,0	370,8	363,9	374,5	355,4	355,4
Germania	160,7	140,1	140,3	138,9	140,5	129,2	129,2
Grecia	176,4	149,5	151,3	149,5	148,3	154,4	165,7
Franța	165,1	149,9	150,9	148,9	150,7	142,6	142,9
Italia	125,6	122,9	122,4	121,2	123,2	120,7	117,3
Ungaria	344,3	290,6	285,9	289,7	294,1	281,6	168,7
Olanda	158,5	149,8	148,6	149,8	157,7	144,7	149,4
Austria	133,9	129,1	128,3	125,7	132,2	125,0	123,9
Polonia	432,0	350,3	336,9	319,8	328,0	314,7	298,7

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Slovacia	599,5	387,6	375,7	362,2	369,3	348,3	329,3
Anglia	140,5	112,1	110,8	109,9	111,3	102,8	105,1
Turcia	239,4	230,8	226,7	237,8	233,0	...	...

Sursa: EUROSTAT.

Din tabelul 4 putem deduce următoarele:

- la nivelul UE-28, intensitatea energetică exprimată în kilograme echivalent petrol la 1000 euro PIB a scăzut, în perioada 2001-2012, de circa 1,19 ori, în timp ce scăderea în alte țări a fost de 1,52 ori în România, de 1,55 ori în Bulgaria, de 1,34 ori în Republica Cehă, de 1,24 și în Germania, de 1,06 în Grecia, de 1,15 ori în Franța, de 1,07 ori în Italia, în Ungaria de 2,04 ori; de 1,06 ori în Olanda, de 1,08 ori în Austria, de 1,44 ori în Polonia; de 1,82 ori în Slovacia și în Anglia de 1,33 ori;

- în țările cu economie emergentă, inclusiv în România, reducerea mai mare a I_{en} a fost cauzată nu atât de utilizarea unor tehnologii mai prietenoase mediului, cu eficiență energetică mai mare, ci mai ales de destructurarea economiilor de tranziție prin dezindustrializare și dispariția unor industrii energofage necompetitive ale căror produse au fost înlocuite prin importuri;

- ca mărime absolută, intensitatea energetică în România era în 2012 mai mare de 2,64 ori decât media UE-28, de 2,93 ori decât în Germania și de 3,59 ori decât în Anglia, acest decalaj reflectând eficiența relativ scăzută cu care este folosită energia în România;

- niveluri ceva mai apropiate de I_{en} din România se înregistrează în țările cu economie emergentă, noi membre ale UE, exceptând Bulgaria.

Emisiile de gaze cu efect de seră

Cantitatea emisiilor gazelor cu efect de seră (GES), în principal dioxid de carbon este un indicator monitorizat la nivel internațional, național și regional care se raportează la PIB sau producție, în scopul identificării tendințelor în evoluția ecoeficienței macroeconomice.

Tabelul 5

Tendințe în evoluția indicilor anuali GES (exprimat în echivalent CO₂) în România și alte țări, în perioada 1990-2011 (1990=100)

Țara	Anii					
	1991	1995	2000	2005	2010	2011
România	81,6	70,73	54,63	57,89	47,76	50,46
UE-28	98,15	93,45	91,77	93,24	85,74	83,07
Bulgaria	79,1	69,61	54,19	58,34	55,2	60,45
R.Cehă	92,88	76,95	74,13	74,43	70,43	68,42
Danemarca	114,00	110,00	100,19	94,41	9,34	83,39

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Germania	96,27	89,81	83,99	80,9	76,7	74,48
Grecia	99,3	104,54	120,26	128,28	111,92	109,61
Franța	104,0	99,48	101,45	101,59	93,86	88,9
Italia	100,45	102,44	106,92	111,55	97,45	95,3
Ungaria	92,43	81,77	79,52	80,57	68,99	67,19
Polonia	97,87	97,67	84,38	85,47	88,09	87,56
Slovacia	88,81	74,13	68,68	70,55	64,03	63,19
Anglia	100,82	93,1	89,93	88,57	79,92	79,81
Elveția	103,15	96,63	97,79	102,53	98,88	102,24
Turcia	106,47	126,99	158,8	176,39	197,64	...

Sursa: date EUROSTAT.

Analiza comparativă pe țări a datelor privind indicii GES în perioada 1990-2011 (tabelul 5) evidențiază următoarele:

- în cea mai mare parte a țărilor analizate, a avut loc o scădere a volumului GES, cu excepția Greciei, Elveției și Turciei;

- cele mai puternice scăderi ale volumului fizic al GES au fost înregistrate în România (50,46 % în 2011 față de 100% în anul 1990) urmată de alte țări noi membre ale UE cu economie emergentă; explicația acestei tendințe fiind legată atât de aplicarea unor tehnologii moderne cu emisii scăzute de GES (îndeosebi în cazul ISD din țările gazdă și ca urmare a angajamentelor și standarde de mediu asumate prin aderarea la UE) cât mai ales dezindustrializării și destructurării economiei care, din varii motive, a avut ca rezultat reducerea volumului activității sau încetarea acesteia la marea majoritate a ramurilor industriei extractive și prelucrătoare energofage și cu material intensivitate ridicată;

- reducerea GES în țările dezvoltate membre ale UE s-a produs într-un ritm mai moderat, în perioada analizată, concomitent cu o creștere semnificativă a volumului PIB;

- raportul PIB/GES relevant pentru sistemul de indicatori ai ecoeficienței pune în evidență existența unor decalaje majore între România și țările dezvoltate care chiar dacă au avut reduceri mai mari sau mai mici ale volumului gazelor cu efect de seră, au înregistrat creșteri importante ale PIB aferent unei unități fizice de GES;

- actuala criză economică și financiară internațională a marcat o etapă nouă în procesul complex de reducere a volumului GES, față de perioadele anterioare;

- într-o serie de țări, se remarcă, totuși în anii 2010 și 2011, o **modestă tendință** de creștere a volumului GES.

Tabelul 6**Emisii de CO₂ de la utilizarea energiei în termeni absoluți**

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Țara	În tone CO ₂		2013/2012	
	2012	2013 estimări	în termeni absoluți (tone CO ₂)	în %
UE 28	3.438.893	3.351.849	-87.045	-2,5
România	74292	63419	-10873	-14,6
Bulgaria	46272	41570	-4702	-10,2
Republica Cehă	99380	96.497	-2883	-2,9
Germania	745194	759926	14731	2,0
Irlanda	35502	34160	-1342	-3,8
Grecia	85268	76614	-8655	-10,2
Spania	256452	224052	-32400	-12,6
Franța	343544	345741	2196	0,6
Italia	365509	341503	-24005	-6,6
Ungaria	42640	39717	-2923	-6,9
Olanda	162447	162039	-409	-0,3
Austria	60583	59289	-1294	-2,1
Polonia	289288	290219	931	0,3
Portugalia	45280	46919	1639	3,6
Slovacia	27211	25518	-1692	-6,2
Finlanda	44376	43129	-1248	-2,8
Suedia	38118	36511	-1607	-4,2
Anglia	466019	454924	-11095	-2,4

Sursa: UNFCCC, estimări Eurostat.

În anul 2013 față de 2012, cantitatea de emisii de CO₂ rezultată din utilizarea energiei în România, și în majoritatea țărilor s-a diminuat, existând și unele excepții în care a crescut (Germania, Franța, Polonia).

În concluzie, referitor la evoluția indicatorului GES, trebuie subliniat că la nivel macroeconomic reducerea sa reprezintă un obiectiv major al dezvoltării durabile și al combaterii poluării. Creșterea sa în anumite sectoare și subsectoare, în condițiile îmbunătățirii parametrilor de eficiență economică poate fi determinată, pe de o parte de reluarea sau dezvoltarea unor ramuri calificate drept energofage sau a dezvoltării industriei pe baze noi. Un alt factor care poate duce la creșterea desigur cu efecte defavorabile pentru planete este lipsa unui nou acord privind reducerea GES care să succedă Protocolului de la Kyoto expirat în 2012.

Faptul că „principiul poluatorul plătește” nu se aplică pe scară mondială, celor mai mari producători de GES și lipsa unui acord internațional privind ținte de reducere a GES pe țări ar putea să contribuie la creșterea în continuare a cantității de dioxid de carbon care se acumulează în stratosferă.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Pilonul social al dezvoltării durabile vizează un sistem complex de indicatori legați de nivelul de trai și calitatea vieții, bunăstarea socială și gradul de educație și confort al persoanei. Între cei indicatori, o relevanță deosebită o au indicatorii privind persoanele aflate în risc de sărăcie și excludere socială și speranța medie de viață la naștere.

Tabelul 7

Indicatori relevanți ai pilonului social al dezvoltării durabile

Țara	Persoane aflate în risc de sărăcie și excludere socială -% din total populație-		Speranța de viață la naștere -ani-			
			Anii			
	2005	2012	2005		2012	
			Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
România	45,9 ^{x)}	41,7	68,9	75,7	71,0	78,1
Media UE-28	25,3	24,7	75,4	81,5	77,5	83,1

^{x)} anul 2007

Sursa: date Eurostat.

Indicatorul privind persoane aflate în risc de sărăcie și excludere socială evidențiază o poziție defavorabilă pentru România, comparativ cu media UE-28, dar o tendință favorabilă de scădere de 4,2 puncte procentuale. În ceea ce privește speranța medie de viață la naștere, dealajul României față de media UE-28 era în 2012, la bărbați de 6,5 ani și la femei de 4 ani.

Tendința de creștere a speranței de viață a fost mai intensă în cazul UE-28 decât a României.

Ecoeficiența – indicator complex al strategiei dezvoltării durabile (DD)

Odată cu agravarea efectelor poluării la nivel global și manifestarea tot mai frecventă a fenomenelor meteo-extreme cu efecte tot mai dăunătoare, abordarea economisirii resurselor neregenerabile și regenerabile a devenit o preocupare crescândă în plan teoretico-metodologic, cât și practic aplicativ.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

În anul 1992, a fost lansat și termenul de **eco-eficiență** de către Consiliul Mondial al Afacerilor pentru Dezvoltarea Durabilă (World Business Council for Sustainable Development) în publicația „Changing Course” care fundamenta conceptul „creării mai multor bunuri și servicii” utilizând mai puține resurse și generând o cantitate mai mică de deșeuri (waste) și poluanți.

La Summit-ul Pământului de la Johannesburg din 2002, a fost fundamentată și recunoscută de către statele participante, necesitatea elaborării și implementării **strategiilor naționale ale DD** a căror deviză generală era tocmai „ecoefficiența” care avea ca prioritate realizarea de bunuri și servicii la prețuri competitive care să satisfacă nevoile umane și să îmbunătățească pe orizonturi diferite de timp, calitatea vieții în paralel cu diminuarea impactului negativ al bunurilor și cu creșterea intensității utilizării resurselor de mediu, pe întregul lor ciclu de viață care să asigure cel puțin capacitatea de suportabilitate a Pământului estimată cât mai riguros cu putință.

Cele mai importante aspecte și probleme pe care le ridică eco-eficiența vizează, potrivit părerii specialiștilor (Hunter L.Lovins, 2008³ se referă la diminuarea material și energo intensității producției de bunuri și servicii; reducerea gradului de poluare la toate componentele de mediu; creșterea reciclabilității și a gradului de utilizare a deșeurilor și materialelor refolosibile; creșterea durabilității și eficienței, a utilizării bunurilor și serviciilor pe care le oferă.

Aplicarea practicilor și tehnologiilor ecoeficienței contribuie la creșterea productivității, îmbunătățirea performanțelor de mediu; reducerea costurilor pe baza utilizării mai eficiente a resurselor de energie și materialelor, a riscului prin proiectarea de produse cu mai puține substanțe poluante. Prin eco-eficiență are loc o creștere a veniturilor ca urmare a dezvoltării producției eco și a cotei de piață.

Aplicarea principiilor eco-eficienței contribuie la crearea de noi oportunități în ceea ce privește **cercetarea, dezvoltarea, inovarea**, responsabilizarea și sensibilizarea furnizorilor de resurse și a utilizatorilor acestora, aplicarea de procese de reengineering; **marketingul și vânzările**.

Eco-eficiența

World Business Council for Sustainable Development – WBCSD, organizația internațională a oamenilor de afaceri pentru dezvoltarea durabilă și-a stabilit o serie de obiective privind creșterea eco-eficienței prin: creșterea valorii

³ Lovins L. Hunter (2008), Rethinking production, World Watch Organisation, State of the World 2008, p.34. WBCSD, (2000), Eco-efficiency: Creating more value with less impact (http://www.wb_c_sd.org/plugins/DocSearch/details.asp?type/World Business Council for Sustainable Development).

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

producției/serviciilor; optimizarea utilizării resurselor; reducerea impactului asupra mediului.

Practicile și tehnologiile eco-eficiente stimulează **productivitatea și inovarea, cresc productivitatea și îmbunătățesc performanțele de mediu iar beneficiile pentru antreprenoriat** în principal vizează:

- folosirea mai eficientă a energiei și materialelor, ceea ce reduce costul;
- dezvoltarea de produse inovative și creșterea cotei de piață;
- risc mai redus prin proiectarea de produse cu mai puține substanțe toxice;
- îmbunătățirea productivității și a performanțelor de mediu prin reducerea emisiilor toxice și creșterea gradului de recuperare și reutilizare a deșeurilor.

Eco-eficiența reflectă prin sistemul său de indicatori:

- performanțele în care resursele ecologice sunt utilizate pentru a satisface nevoile umane și contribuie la decuplarea creșterii utilizării resurselor și reducerea cantității de poluanți de procesul dezvoltării economice și sociale prin reducerea material intensității bunurilor/serviciilor; reducerea energointensității bunurilor/serviciilor; reducerea dispersiilor toxice; promovarea reciclabilității materiale; maximizarea utilizării sustenabile a resurselor regenerabile; extinderea durabilității produselor; creșterea intensității serviciilor oferite de produse.

Avantajele eco-eficienței sunt de asemenea legate de **maximizarea libertății de alegere**, consumatori și oameni de afaceri, în ceea ce privește identificarea celor mai bune căi de reducere a poluării și impactului asupra mediului, precum și maximizarea beneficiilor economice la companii care utilizează Best Available Control Technology (BACT) și Maximum Available Control Technology (MACT);

Sistemul de indicatori ai eco-eficienței variază în funcție de țări și domenii. Astfel literatura de specialitate distinge:

- **Indicatori cu aplicabilitate generală**
 - cantități
 - vânzări
- **Indicatori cu influență asupra mediului**
 - **consum de energie** (electricitate, combustibili fosili, energie neconvențională)
 - **consum material** (materii prime, semifabricate, materiale)
 - **consum de apă** (de suprafață și din pânza freatică)
 - **substanțe care distrug stratul de ozon**
 - **gaze cu efect de seră** (CO₂, CH₄, N₂O etc.).

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNIA

- Indicatori posibil de aplicat

- emisii acide în aer (NH_3 , HCl , NO_2 , SO_2 , compuși ai acidului sulfuric)

- Total deșeuri

- Fiecare domeniu își adoptă propriul sistem de indicatori

Promovarea eco-inovării se realizează prin politici guvernamentale care vizează:

- **oferta(supply-side) prin acces la finanțare** și investiții în CDI; pentru afaceri și antreprenori care dezvoltă tehnologii inovative prin capital de risc; rețele și parteneriate; servicii de informații; precomercializare, educație și formare;

- **cererea (demand-side)** prin reglementări și standarde; achiziții publice și sprijinul cererii; prin subvenții, stimulente fiscale și alte beneficii pentru eco-produse și servicii; transfer tehnologic (importuri de tehnologii curate care induc oportunități de inovare.

PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE ALE CRIZEI ECONOMICE ÎN ROMÂNIA

Criza economică și financiară, declanșată în 2008 în sectorul financiar-bancar prin falimentul băncii Lehman Brothers din SUA, spre deosebire de crizele anterioare, a avut un efect de propagare (contagiune) foarte rapid, la nivel național și internațional, astfel că, în anul 2009, se constată caracterul său **sistemic, la scară internațională**, marea majoritate a țărilor fiind afectate direct sau indirect de puternice fenomene recesioniste, dezechilibre și turbulențe în economia reală și nominală.

Mult discutata problemă a ieșirii din criză, inclusiv la întâlnirile *summit*-urilor G-20, în pofida unei diagnoze concrete și corecte, bazată pe analize cauzale pertinente și acompaniată de planuri de măsuri și acțiuni judicioase conceptual, la nivel național și internațional, s-a agravat; în prezent, datoriilor suverane au devenit vârfului de lance al crizei, amenințând cu noi reveniri (sau inflamații), după ce, în anul 2010, o parte din economia mondială părea să-și fi reluat creșterea economică și să fi intrat pe calea promițătoare a ieșirii din recesiune.

Dacă, în septembrie 2008, punctul de vedere al unor decidenți din România era că economia românească nu va fi **afectată decât indirect de criză** și că decizia de a contracta de la FMI, UE și Banca Mondială un împrumut de circa 20 miliarde de euro, nu este decât o măsură preventivă (așa zisa „umbrelă” de protecție sau „centură” de siguranță!), ulterior, s-a dovedit că astfel de opinii, probabil inițial cu intenții liniștitoare, dar înșelătoare pentru marele public neavizat, s-au dovedit total

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

nerealiste. Criza în România s-a manifestat cu intensitate mai mare și pe o perioadă mai lungă decât în celelalte țări.

Pentru cercetarea economică, în general, pentru cea din România, în special, actuala criză economică și financiară, declanșată mai întâi în sectorul financiar-bancar, apoi în celelalte sectoare economice, cu consecințe și în palierele politice și sociale, a generat o serie de noi **interpretări, paradigme și reconsiderări** ale unor teze și doctrine economice privind cauzele, efectele dar și mijloacele de contracarare și prevenire a riscului sistemic pe care fenomenele și procesele economice le conțin latent.

În acest capitol, vom încerca să analizăm câteva dintre provocările teoretico-metodologice și practic-aplicative pe care, în opinia noastră, le-a indus criza pentru economia României, precum și posibilele modalități de a preveni și rezista la șocurile acesteia sau de a relua o traiectorie a creșterii economice durabile, cu luarea în considerare a factorilor de influență ai eficienței economice în palierul lor intern și extern.

Ar trebui blamată politica monetară a lui Greenspan ?

Între diferitele analize ale cauzelor crizei se află și aserțiunea că prea multe lichidități sau lichiditatea excesiv de ieftină au alimentat *boom*-ul pieței imobiliare în SUA și speculațiile subsecvente cu produsele lor financiare nou create, bazate pe obligațiuni rezidențiale ipotecare (*residential mortgage – backed securities – RMBS*).

În mod cert este adevărat faptul că, în ultimul deceniu, Sistemul Federal de Rezervă (FED) a ignorat cu lejeritate avertizările privind piețele de capital și prețurile locuințelor cu impact inflaționist, la sfârșitul unei lungi perioade de boom și că politici macroeconomice mai adecvate ar fi putut preveni desfășurarea pleneră a crizei. Cu toate acestea, prin operarea unor prețuri specifice, FED a urmărit regula general acceptată după care politica monetară poate și trebuie doar să contracteze nivelul prețurilor unei anumite coșnițe de bunuri.

De asemenea este adevărat și faptul că ratele scăzute ale dobânzii, după colapsul „balonului de săpun” dot.com în anul 2001, a alimentat prelungirea *boom*-ului construcției de locuințe.

Creșterea proprietății imobiliare la prețuri accesibile a constituit fundamentul țintei politice a „National Homeownership Strategy” (Whalen, 2008). Ratele scăzute ale dobânzii au reprezentat un instrument important de favorizare a investițiilor în capital fix, inclusiv construcția de locuințe, față de investițiile pur financiare. Baloanele imobiliare prin ele însele au fost un subprodus permanent al politicii economice expansioniste și al fazelor boom-ului de durată, dar aceasta nu explică excesele speculative în finanțarea lor care s-au produs în procesului de gestare a acestei crize financiare.

Mai mult, este greu de înțeles disponibilitatea de asumare a unui risc mai mare, prin folosirea pârgheii unor rate scăzute la capital, pentru o investiție dată care ar putea fi dirijată de rate scăzute ale politicii în domeniul dobânzii. În condiții normale, situația inversă este mai probabilă: ratele scăzute reduc nevoia pentru asumarea unui risc excesiv.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Un investitor care încearcă să forțeze un anumit venit la capital (să spunem 25%) de la o investiție cu un randament de 5% poate utiliza o pârghie mai mică, adică o strategie mai puțin riscantă atunci când politicile și ratele dobânzii la împrumut sunt joase. O asumare mai mare a riscului este necesară în situațiile în care ratele politicii monetare și ratele ce urmează a fi plătite pentru datorii adiționale pe termen mai lung sunt înalte. În mod similar, ratele scăzute ale dobânzii **acționează exact în direcția opusă alimentării investițiilor financiare** (subl.ns.), acestea în mod normal reduc atracția pentru investiții pur financiare și măresc atractivitatea investițiilor reale. Din acest motiv – actualmente învechită – școală monetaristă a presupus că „prea mulți bani care aleargă după prea puține bunuri” ar conduce la suprainvestire și inflație pe piața bunurilor.

Evident că experiența și dovezile recente au arătat că economia mondială reală nu funcționează în astfel de termeni simpliști. Dar afirmația opusă că prea mulți bani vor conduce la prea multe investiții financiare nu este chiar deloc convingătoare.

În cele din urmă, dar nu mai puțin important, ratele scăzute ale dobânzii sau prea multă lichiditate în SUA nu pot explica infectarea unor părți mari a restului lumii. În condițiile unor cursuri valutare flotante, lichiditatea nu curge între țări și nu poate să se răspândească în regiuni în care dolarul nu este un ofertant legal. Alte economii al căror sector financiar a fost direct infestat de criză, ca de exemplu, zona euro și Regatul Unit, au avut o politică monetară total independentă, după anul 2001, fără influxuri de dolari și cu rate ale dobânzii mai mari.

Japonia avusese rata zero a dobânzii de politică monetară în mai mulți ani pentru a lupta în prezent împotriva deflației, dar aceasta nu a stimulat baloane speculative cum au fost cele din Statele Unite.

Sursa: UNCTAD, *The Global Economic Crisis. Systemic Failure and Multilateral Remedies, Report by the UNCTAD Secretariat Task Force on Systemic Issues and Economic Cooperation*, U.N., New York, Geneva 2009, p.2.

Cauza fundamentală a crizei – adâncirea crevasei (divide) între economia reală și cea nominală

Fără a intra într-o dispută scolastică privind raportul univoc sau biunivoc (!) dintre **economia reală și cea nominală**, primatul sau rolul hotărâtor al uneia sau celeilalte, considerăm că între cele două forme de manifestare a economiei trebuie să existe **o legătură funciară, sistemică și intrinsecă**, una neputând să se desfășoare **eficient** fără cealaltă. Sincronia, racordarea și compatibilizarea, în dinamică, a celor două componente ale fenomenului economic sunt condiții *sine qua non* ale echilibrului, sustenabilității, eficienței și rentabilității sistemelor economice, la toate nivelurile de agregare și funcționare, naționale și internaționale.

Potrivit analizelor din literatura de specialitate, expandarea sistemului financiar-bancar, fără suport în economia reală, bazată pe o **pseudoinovare a**

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

multora dintre produsele financiar-bancare, în concordanță cu dorința și cupiditatea nemărginită a unor cât mai mari câștiguri în sectorul respectiv, a făcut ca dimensiunea speculativă, admisibilă doar numai în anumite limite ca factor necesar de creștere economică, să depășească de departe limitele acceptabile și să devină „toxică”, să contagieze sectoare și economii întregi, să acumuleze abscons, pervers și cinic un potențial major de dezechilibre, tensiuni și explozie economică, prin credite fără garanții și acoperire, cu grad ridicat de nesiguranță (*subprime credits*), multiplicările aparent favorabile ale tranzacțiilor pe piața secundară a capitalului și plasamentele financiare predominant speculative (operațiuni de *hedging*, avalizări etc.). La această situație și-au dat concursul și unele agenții de *rating*, incapabile să surprindă, să evalueze realist și să avertizeze la timp situații economico-financiare critice ale multor bănci și instituții sistemice (de importanță strategică) pentru bunul mers al economiilor naționale și internațională.

În consecință, avântul economiei nominale, financiar-monetare, fără suport direct și eficient în economia reală, a condus la fenomene destabilizatoare în economie și societate, la contagierea toxică, prin generarea a numeroase externalități „negative” (costuri marginale externe) sau a diseconomiei. Taxele corective Pigou, instrumentate prin aplicarea **principiului poluatorul plătește** (*principle polluter pays*), până la nivelul compensării integrale a prejudiciilor induse, generate la terți (*third parties*), pot constitui unul dintre remedii, similar conceput și implementat în economia mediului. Din păcate, „poluatorii” (vinovații) din economia nominală, care au declanșat criza, sunt greu de identificat, ca să nu mai vorbim de gradul ridicat de dificultate al determinării prejudiciilor propagate în timp și spațiu, al externalităților lor negative, la scară națională și internațională.

Până în prezent, o soluție eficientă la nivel mondial, și nu numai, pare a fi un „deziderat” pe care mix-ul propus de politici economice, instrumente și mecanisme de combatere și redresare a reușit doar să-l abordeze, în plan teoretico-metodologic și de bune intenții, propunând restructurări și iertări parțiale de datorii, măsuri de austeritate bugetară, transparență, prudență, eficiență mai mare a managementului riscului sistemic etc. Toate aceste măsuri, de altfel în bună parte cunoscute și aplicate, nu au reprezentat un antidot împotriva repetării crizelor și recesiunilor ci, mai degrabă, „paleative”, care au capitulat ușor la producerea unor fenomene rare, greu de previzionat și evitat, de genul crizelor economico-financiare, cutremurelor, inundațiilor, epidemiilor sau altor fenomene meteo extreme considerate „lebede negre”⁴.

⁴ Vezi: Taleb Nassim Nicholas, *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*, New York, 2007, Ransom House and Penguin, completată cu eseu „On Robustness and Fragility” în ediția a II-a din 2010.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Provocările de natură pragmatic-aplicativă ale soluționării actualei crize vizează fondurile de stabilitate financiară la nivelul UE și zonei euro, sprijinul financiar din partea statelor, acordat băncilor în dificultate, o serie de măsuri micro și macro prudentiale ale sistemelor bancare, întărirea mijloacelor de supraveghere, control și monitorizare în ansamblul sectorului financiar care generează inevitabil o serie de controverse legate de perdantii și câștigătorii pe seama crizei, caracterul operațional al aplicării eticii în afaceri, responsabilitatea și implicarea celor bogați etc.

În opinia noastră, asemenea măsuri pot fi completate cu altele suplimentare, vizând piața de capital, bursieră și extrabursieră, mai ales, prin stimularea **pieței primare de capital** (Initial Public Offerings – IPO), care, în România, este încă la un nivel extrem de scăzut. Piața primară este cea care face **legătura directă** dintre economia reală și cea nominală, și nu predominanța pieței secundare a pieței de capital, care se bazează pe speculații „à la hausse” și „à la baisse”, proliferând artificial tranzacționări ale „hârtiilor de valoare”, fără impact direct asupra creșterii valorii economice adăugate reale, ci un impact asupra pieței nominale, care generează dezechilibre, inechitate, creșterea presiunilor inflaționiste dincolo de anumite limite acceptabile, necesare și suficiente, pentru o creștere economică sustenabilă.

Deși tacit, marea majoritate a specialiștilor este de acord că nu poate exista o piață secundară „prosperă” a capitalului, în condițiile unei piețe primare foarte slabe, episodice sau inexistente, așa cum a fost cazul multor țări cu economie emergentă sau dezvoltată. Din păcate, tentația îmbogățirii prin speculație financiară este tot atât de mare ca și producția și consumul de droguri și tutun. Deși nocivitatea lor este recunoscută, nimeni nu renunță la stoparea producției și desfacerii lor pentru că în joc sunt venituri fabuloase, stoarse de la victime naive și inconștiente.

Și în cazul actualei crize, volatilitatea pieței de capital, îndeosebi a celei secundare, a fost evident marcată de prăbușirea activității multor burse ale lumii. Crahul bursier, generat de criză, a fost atât de puternic încât s-a recurs la suspendarea activității bursiere pe anumite perioade, ca măsură excepțională, mai degrabă determinată de dorința de „protecție” a marilor corporații multinaționale decât de însănătoșirea economiilor în criză.

Problema pieței bursiere secundare, a hârtiilor de valoare speculative nu este una nouă. Impactul negativ, destabilizator al acestora în economie și societate a fost analizat încă din secolul al XIX-lea de economiștii români, de personalități de frunte ale culturii românești între care și de marele poet național Mihail Eminescu, ale cărui capacitate de analiză a fenomenelor economico-sociale și viziune, în acest domeniu, au fost confirmate ulterior de nume celebre ale științei economice.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

M.Eminescu⁵ nu era împotriva piețelor primare de capital (ofertă publică inițială – IPO), care se bazau pe prețuri „formate în mod natural” și stau „în legătură cu producțiunea întreprinderii”. În schimb, acesta considera că „tranzacțiile bursiere de pe piața secundară a capitalului nu sunt profitabile decât pentru cei care dețin fonduri bănești importante și pot influența cursul acțiunilor în sensul dorit de ei, chiar dacă nivelul cursului pe care îl impun este, adesea, în discrepanță totală cu situația economică a întreprinderii ale cărei acțiuni fac obiectul tranzacțiilor cel mai frecvent, iar în cazul în care se înregistrează pierderi, acestea le lasă forța financiară intactă sau aproape intactă”⁶. Această constatare a poetului, în urmă cu mai bine de 120 de ani, este pe deplin valabilă și în prezent.

În condițiile declanșării actualei crize sistemice, o bună parte a sistemului financiar-bancar și a pieței secundare de capital pierduse total contactul cu economia reală și expanda, în virtutea inerției și lăcomiei de înavuțire fără just teme, în lumea economică monetară, ahtiată de îmbogățirea rapidă personală și de grup, arealul crescând al hârtiilor de valoare simulând, până la un moment, aparențe de prosperitate și putere economică atât de dorită.

În prezent, se confirmă, la niveluri și în proporții considerabil mai mari, afirmația lui Eminescu potrivit căreia „o bancă de speculație (bursa – n.n.) e tot atât de interesată a răspândi gustul jocului, câștigurile rezezi fără muncă, în socoteala altuia, în speculațiuni, disprețul pentru valoarea intrinsecă a afacerilor... Activitățile bursiere speculative retrag banii din negoțul cu mărfuri reale, din întreprinderi ce produc bunuri reale pentru a-i arunca în întreprinderi viitoare cu o producțiune nulă poate.”⁷

Considerăm că una dintre măsurile necesare pentru ieșirea din criză și însănătoșirea situației economice este **reducerea volumului de tranzacții speculative pe piața de capital financiar**, a hârtiilor de valoare, pe baza unor criterii de control și monitorizare riguros stabilite. Aceste măsuri pot viza suspendarea activității bursiere pe piața secundară o anumită perioadă, inclusiv prin aplicarea unor restricții sau interzicerea operațiunilor de **naked short-selling** pe o perioadă nedeterminată, la anumite societăți din sectorul bancar-financiar.

Specialiști din Germania, de exemplu, aduc argumente și fac presiuni pentru **a interzice la nivel european** operațiunile de *naked short-selling* pe acțiuni, obligațiuni guvernamentale și contractele „swap” pe riscul de credit. În cazul operațiunilor de *short-selling*, are loc un împrumut de acțiuni pe care investitorii respectivi le vând în speranța că prețurile acestora vor scădea, astfel încât să le

⁵ Eminescu M., „Creditul mobilier și jocul de bursă”, *Opere*, vol. XII, ediție critică întemeiată de Perpessicius, Editura Academiei Române, București, 1986, p. 276-283.

⁶ *Idem*, p.275.

⁷ *Idem*, p.276.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

poată cumpăra la un preț mai scăzut pentru a fi înapoiate celor de la care le-au împrumutat. Practic, la o astfel de operațiune, investitorul pariază pe reducerea prețurilor acțiunilor. Chiar dacă mulți specialiști consideră că asemenea acțiuni nu vor putea stopa într-o mare măsură piața speculativă și că vor menține prețurile acțiunilor relativ constante doar pe termen scurt, un câștig incontestabil al măsurilor respective ar fi alocarea banilor către sectorul economiei reale, direct productivă, și nu în mișcarea browniană a unei economii monetare, fără rezultat pozitiv în economia reală.

O altă problemă a relației dintre economia reală și nominală, care va trebui avută în vedere de practicieni, dar și de teoreticieni, este cea privind raportul viabil, sănătos, de echilibru optim dintre **rata profitului** și a **creșterii economice** – ca indicatori reflectând economia reală – și **rata dobânzii** și a **inflației**, ca semnale din palierul economiei monetar-financiare. În intercorelarea acestor indicatori, **rata medie a dobânzii va trebui să fie mai scăzută decât rata medie a profitului, și nu invers**. Cât de mare trebuie să fie decalajul dintre magnitudinea celor doi indicatori reprezintă o problemă complexă care depinde de nivelul dezvoltării economice și sociale, de particularitățile și starea economiei naționale.

Dacă vom accepta ca rata dobânzii la credite să fie mai mare decât rata profitului realizat în sectoarele primar, secundar și sfera serviciilor care le servesc direct, vor fi favorizați intermediarii, mijlocitorii și dezavantajați producătorii direcți. Deocamdată, raportul de forțe, care nu sunt neapărat ale pieței concurențiale ideale, scoate mai degrabă învingător sectorul financiar, al cărui referențial operațional este mai puțin transparent și preocupat de respectarea eticii în afaceri. Dimpotrivă, dar în cvasitotalitatea sa, acesta este dedicat realizării profitului în prezent (*profit searching*) cu orice preț.

Deși se induce opinia că intermediarii financiari sunt, poate, chiar mai importanți pentru dezvoltarea economică decât producătorii de bunuri și servicii productive, în realitate intermediarii există și prosperă pe seama sectoarelor productive a căror dispariție, prin absurd, ar însemna *ipso facto* și dispariția intermediarilor. Pe de altă parte, tot la fel de adevărat este că există producția de bunuri și servicii, iar dezvoltarea acesteia depinde și de aportul intermediarilor financiari, dar nu în aceeași măsură în care, la modul existențial, intermediarii depind de sectoarele productive.

Un exemplu foarte grăitor privind percepția deformată a raportului producător-intermediar îl reprezintă diferența dintre nivelul prețurilor cerute de producătorul direct pentru produsele sale și nivelul prețurilor de desfacere cu amănuntul la aceleași produse. În unele cazuri, diferența este de câteva ori mai mare în favoarea comercianților detailiști sau angroșiști, adesea în strânsă conlucrare cu sistemul financiar bancar, care, la rândul său, percepe dobânzi într-atât de mari încât să poată realiza profit, chiar dacă producătorii direcți nu

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

realizează profituri. Apare paradoxul potrivit căruia producătorul poate vinde chiar în pierdere iar comerciantul vinde în câștig!

Paradoxul care apare la un moment dat în evoluția economiei constă în faptul că, în general, întreprinderile productive înregistrează profituri mici sau chiar pierderi, în timp ce băncile și comercianții obțin profituri foarte mari. Cum se explică această situație din punctul de vedere al importanței totuși primordiale, chiar vitale a sectorului real al economiei?

O altă direcție care necesită urgență în cercetarea economică, și nu numai, provocată de actuala criză, este cea privind analiza și fundamentarea unor măsuri de combatere a **efectelor coroborate ale crizelor economice, financiare, a mediului, alimentare și energetice**, ca aspect mai extins al interferenței dintre real și nominal, în economie și societate, acordându-se o atenție specială importanței „realului” economic, ca suport pentru economia nominală, și, pe de altă parte, *feed-back*-ului pozitiv cu forță de creștere, sau a celui negativ cu forță de vulnerabilitate, derapaj, dezechilibre și acumulări de tensiuni ale nominalului. Multiplicarea efectelor perverse de propagare sau a externalităților negative din economia nominală care au depășit un anumit prag de suportabilitate a reprezentat principala cauză a declanșării crizei. Din păcate, până în prezent, multitudinea de instrumente de avertizare timpurie (*early warnings*, *clignotants*), a diferitelor modele și scheme de management al riscului nu au putut fi cu succes aplicate, în sensul unei mai riguroase și clare prevenirii și atenționări în timp util, în legătură cu iminența și amploarea dezechilibrelor și recesiunilor economico-financiare.

Economistul american N. Roubini, care a prezis producerea crizei financiare și economice, declanșată în 2008, a făcut o nouă previziune pe data de 13 iunie 2011, reconfirmată în iunie 2012, prin care se prezicea scenariul așa-zisei „furtuni perfecte”, în anul 2013, urmare a suprapunerilor situațiilor economice dificile ale mai multor țări, determinate de problemele grave ale zonei euro, reducerea sensibilă a creșterii economice în China și țările cu economie emergentă, stagnării economiei SUA ca urmare a înrăutățirii situației impozitelor și taxelor precum și măririi prețului petrolului, consecință a evenimentelor din Iran.

Efectele disponibilizărilor și șomajului, cotele de avarie ale subocupării la tineri

Este cunoscut că fenomenele de criză au ca efect major reducerea (contractia) activităților din diferite sectoare economice și sociale, ceea ce, în consecință, conduce la creșterea numărului șomerilor, în general, și al celor tineri până la vârsta de 25 ani, în special.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Criteriul sau principiul ideal al teoriilor „ocupării depline” sau al ratei „naturale” a șomajului a rămas și rămâne o „țintă în alergare” pentru toți decidenții din economia de piață, experiența practică, până în prezent, evidențiind o stare doar de soluționare parțială a problemei, fără a se evita irosirea de capital uman, prin subocupare și șomaj. Ceea ce îngrijorează în mod deosebit este șomajul ridicat în rândul tinerilor, criza amplificând acest fenomen.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Tabelul 8**Ratele ocupării de populația în vârstă de 20-64 ani (%)**

	2002	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Europa 2020
UE28	66.7	69.8	70.3	68.9	68.5	68.5	68.4	68.3	75.0
Bulgaria	56.5	68.4	70.7	68.8	65.4	62.9b	63.0	63.5	76.0
Republica Cehă	71.7	72.0	72.4	70.9	70.4	70.9	71.5	72.5	75.0
Germania	68.8	72.9	74.0	74.2	74.9	76.3	76.7	77.1	77.0
Irlanda	70.8	73.8	72.3	66.9	64.6	63.8	63.7	65.5	69.0
Grecia	62.7	66.0	66.5	65.8	64.0	59.9	55.3	53.2	70.0
Spania	62.8	69.5	68.3	63.7	62.5	61.6	59.3	58.2	74.0
Franța	68.6	69.8	70.4	69.5	69.2	69.2	69.4	69.5	75.0
Italia	59.2	62.8	63.0	61.7	61.1	61.2	61.0	59.8	67.0
Ungaria	61.4	62.6	61.9	60.5	60.4	60.7	62.1	63.2	75.0
Olanda	75.8	77.8	78.9	78.8	76.8	77.0	77.2	76.5	80.0
Austria	70.9	74.4	75.1	74.7	74.9	75.2	75.6	75.5	77.0
Polonia	57.7	62.7	65.0	64.9	64.3	64.5	64.7	64.9	71.0
Romania	64.3	64.4	64.4	63.5	63.3	62.8	63.8	63.9	70.0
Slovacia	63.2	67.2	68.8	66.4	64.6	65.0	65.1	65.0	72.0
Anglia	74.3	75.2	75.2	73.9	73.6	73.6	74.2	74.9	-
Elveția	81.2	81.3	82.3	81.7	81.1	81.8	82.0	82.1	-
Turcia	...	48.2	48.4	47.8	50.0	52.2	52.8	53.4	-

Sursa: date EUROSTAT

Politica UE de promovare “a vârstei a 3-a active” evidențiază faptul că impactul negativ al crizei asupra ocupării persoanelor în vârstă nu a fost de intensitatea celui care a afectat angajații altor grupe de vârstă, în sensul că nu s-au produs reduceri sensibile ale indicatorului.

Cele mai înalte rate de ocupare a forței de muncă vârstnică, în perioada analizată, s-au înregistrat Germania și Olanda, iar cele mai reduse în Grecia și Ungaria.

În România, practic a avut loc o creștere a ratei în anii de criză 2009 și 2010, după care a urmat o scădere ușoară fără a fi recuperate până în anul 2013. Remarcăm faptul că în România aceste rate este de doar 41,5%, cu mult mai redusă față de rata medie a UE-28 de 50,1%, de unde rezultă un alt decalaj care în viitor se impune a fi redus ținând seama de acest segment al populației care prin experiența pe care o are în activitățile economice și

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

sociale poate fi utilă ca partener și colaborator pentru generațiile mai tinere, mai puțin cunoscătoare ale experienței practice.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Tabelul 9

Ratele ocupării de populația în vârstă de 55-64 ani (%)

	2002	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE28	38.1	44.5	45.5	45.9	46.3	47.3	48.8	50.1
Bulgaria	27.7	42.6	46.0	46.1	43.5	44.6	45.7	47.4
Republica Cehă	40.3	46.0	47.6	46.8	46.5	47.7	49.3	51.6
Germania	38.4	51.3	53.7	56.1	57.7	59.9	61.5	63.5
Irlanda	48.0	53.8	53.7	51.3	50.2	50.0	49.3	51.3
Grecia	38.9	42.4	42.8	42.2	42.3	39.4	36.4	35.6
Spania	39.7	44.6	45.6	44.1	43.6	44.5	43.9	43.4
Franța	33.8	38.2	38.2	39.0	39.8	41.5	44.5	45.6
Italia	28.6	33.8	34.4	35.7	36.6	37.9	40.4	42.7
Ungaria	25.0	33.1	31.4	32.8	34.4	35.8	36.9	38.5
Olanda	42.0	50.9	53.0	55.1	53.7	56.1	58.6	60.1
Austria	28.0	38.6	41.0	41.1	42.4	41.5	43.1	44.9
Polonia	26.6	29.7	31.6	32.3	34.1	36.9	38.7	40.6
Romania	38.5	41.4	43.1	42.6	41.1	40.0	41.4	41.5
Slovacia	22.1	35.6	39.2	39.5	40.5	41.3	43.1	44.0
Anglia	53.2	57.4	58.0	57.5	57.1	56.7	58.1	59.8
Elveția	64.6	67.2	68.4	68.3	68.0	69.5	70.5	71.7
Turcia	...	27.2	27.5	28.2	29.6	31.4	31.9	31.5

Sursa: date EUROSTAT.

Ratele de ocupare a populației pentru persoanele aparținând grupei de vârstă 55-64 ani, în perioada 2002-2013 au fost diferite, ca mărime, dar pot fi desprinse trei mari categorii de țări în ceea ce privește evoluția și mărimea acestora, comparativ cu media la nivelul UE.

Prima grupă (Bulgaria, Germania, Franța, Italia, Olanda, Austria, Polonia și Slovacia) se încadrează în aceeași evoluție ca și media UE-28, înregistrând creșteri, în aproape întreaga perioadă, exceptând anii de criză 2008-2010;

Cea de a doua grupă (R.Cehă, Ungaria, Anglia) a înregistrat o creștere a ratei ocupării până în anul 2008 după care aceasta a scăzut și ulterior a recuperat total sau parțial scăderea;

Cea de a treia grupă vizează în special țări care fie și-au redus rata, a crescut până în 2008 după care a scăzut în 2009 fără ca să aibă loc o recuperare în anii următori așa cum este cazul României.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Subliniem că, în anul 2013, în România rata ocupării a fost mai mică cu 4,4 pp decât media UE-28 și cu 8,2 pp decât în Elveția unde s-a înregistrat cel mai înalt grad de ocupare (82,1%).

Pentru anul 2020, ținta subocupării este stabilită la nivelul UE-28 este stabilită la 75%, iar pentru România la 70%. Considerăm că o rezervă importantă pentru creșterea eficienței economice în România o reprezintă creșterea populației ocupate în principal prin politici de promovare a unor mecanisme și facilități pe baza parteneriatului public-privat

Tabelul 10

**Rata șomajului în România, comparativ cu alte țări membre ale UE,
în perioada 2005-2013**

Țara	Anii								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
România	20,2	21,4	20,1	18,6	20,8	22,1	23,7	22,7	23,6
Bulgaria	22,3	19,5	15,1	12,7	16,2	23,2	25,0	28,1	28,4
Rep.Ceha	19,2	17,5	10,7	9,9	16,6	18,3	18,1	19,5	19,0
Germania	15,5	13,8	11,9	10,6	11,2	9,9	8,6	8,1	7,9
Irlanda	8,6	8,6	9,0	12,7	24,0	27,6	29,1	30,4	26,8
Spania	19,7	17,9	18,2	24,6	37,8	41,6	46,4	53,2	55,7
Franța	20,6	21,6	19,1	18,6	23,2	22,9	22,1	23,9	23,9
Italia	24,0	21,6	20,3	21,3	25,4	27,8	29,1	35,3	40,0
Ungaria	19,4	19,1	18,0	19,9	26,5	26,6	26,1	28,1	27,2
Polonia	36,9	29,8	21,7	17,3	20,6	23,7	25,8	26,5	27,3
Portugalia	16,1	16,3	16,6	16,4	20,0	22,4	30,1	37,7	37,7

Sursa: Eurostat.

Chiar dacă în România rata șomajului este mai redusă per total, inclusiv la tineri, comparativ cu alte țări, considerăm că aceasta se află încă la un nivel foarte ridicat, mai ales în rândul tinerilor, ceea ce nu înseamnă doar irosire de capital uman și calitatea scăzută a vieții, dar și un factor suplimentar de delincvență, tensiuni sociale, șomaj și, mai grav, de părăsire a țării în căutare de locuri de muncă.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Faptul că forța de muncă tânără, îndeosebi tineri absolvenți talentați și tineri cercetători, pleacă din România, constituie o pierdere extraordinară de mare, care adâncește decalajul dintre PIB-ul potențial și PIB-ul real în țara noastră și decalajele economice și sociale față de alte țări.

Marea provocare a ieșirii din criză nu constă în disponibilizări de personal cât mai mari, ci, dimpotrivă, în crearea de noi locuri de muncă, prin care să se contracareze apetența disponibilizărilor, conjunctural indusă, pe termen scurt, de fenomenele destabilizatoare ale crizei.

În România, reducerea masivă de personal din sectorul bugetar, asociată cu diminuarea liniară a salariilor cu 25% și creșterea TVA de la 19% la 25%, nu a însemnat nici de departe o măsură de austeritate salvatoare pentru economia națională, în anii 2005-2013. Efectul a fost advers deoarece **suprasolicitarea personalului bugetar existent** a diminuat puternic randamentul și calitatea rezultatelor muncii acestora. Încă nu s-au făcut calcule comparative între economiile la cheltuielile bugetare în anii 2005-2013, ca urmare a disponibilizărilor în sectorul bugetar și reducerii cu 25% a veniturilor salariale, pe de o parte, și efectele adverse generate de scăderea eficienței personalului insuficient și slab remunerat din administrația publică, la care trebuie adăugat și impactul scăderii cererii de consum care este un factor de creștere economică.

Deocamdată, efectul unor astfel de măsuri, făcând parte din recuzita remediei exclusiv al austerității pentru ieșirea din criză, nu a dat rezultate dacă vom lua în considerare creșterile modice ale PIB, din România în anii 2010 și 2011, care, ca mărime, se înscriu mai degrabă în marjele toleranțelor de eroare ale înregistrărilor și estimărilor statistice.

Multe companii și-au redus costurile în manieră liniară, fără a avea în vedere sau fără a cunoaște obiectivele restructurării societăților vizând eficientizarea costurilor.

O serie de efecte inverse (adverse) s-au înregistrat din cauza lipsei de coerență a reducerii costurilor salariale și a renunțării la sistemele de bonificație, reducerii parcului de mașini și a cheltuielilor generate de deplasările externe, a programelor de *training*, participării restrânse la conferințe și acțiuni internaționale sau renegocierea unor contracte și acorduri.

Evitarea cât mai mult cu putință a reducerii salariilor, mai ales în sectoarele cu salarii relativ mici, trebuie combinată cu implementarea, în instituții și firme, a **cât mai multor măsuri de motivație non-financiară** care să sporească implicarea angajaților, și anume: îmbunătățirea calificării profesionale prin: cursuri și seminarii interne; rotația locurilor de muncă (*job rotation*); programe flexibile de muncă; *feed-back* periodic vizând performanța lucrătorilor; un mediu de muncă agreabil, cu mai multe încurajări față de critici; concursuri interne pe teme non-profesionale; atragerea în realizarea unor programe de responsabilitate socială

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

a întreprinderilor; organizarea de întâlniri „brain storming” cu teme legate de eficientizarea și ieșirea din criză.

În această privință, măsurile și politicile de inserție pe piața muncii a tinerilor reprezintă una dintre problemele majore pe care ar trebui să le soluționeze factorii de decizie, pentru a da consistență sustenabilității creșterii economice și cooperării intergeneraționale. Angajarea pe piața muncii a tinerilor reprezintă o problemă-cheie a strategiei dezvoltării durabile în România care necesită măsuri atât în sectorul educației și instruirii, cât și în cel al parteneriatului public-privat pe latura educațională cât și a stimulării angajării tinerilor.

Una dintre problemele care ridică multe semne de întrebare și dileme se referă la vârsta de pensionare și posibila contribuție a „vârstei a treia” la ieșirea din criză. În opinia multor specialiști, este necesară o revizuire serioasă și responsabilă a efectelor pozitive pe care le-ar aduce **politicile promovării unei „vârste a treia active”** în România, prin acordarea posibilității de a munci pentru forța de muncă de peste 65 de ani, îndeosebi a celei cu expertiză și calificare ridicate. Această problemă se află ca punct distinct pe agenda de lucru a UE și a mai multor țări europene, cu atât mai mult, cu cât segmentul tânăr al ocupării forței de muncă nu interferează cu locurile de muncă și posturile forței de muncă vârstnice, după cum demonstrează, cu argumente consistente și credibile, numeroase studii din literatura de specialitate.

Remarcăm faptul că disponibilizarea de personal reprezintă una dintre „metodele facile și superficiale” de a crește, pe termen scurt, productivitatea socială aparentă a muncii, cu grave consecințe pe termen lung. Relansarea procesului creșterii, care va necesita forță de muncă în volum relativ mare și de calificare înaltă într-un viitor mai apropiat sau îndepărtat va fi serios îngreunată din cauza lipsei de forță de muncă. Pe perioadele de șomaj, mai ales ale celui de lungă durată, forța de muncă își pierde nivelul calificării sau părăsește piața muncii din România, astfel că atunci când va fi nevoie de forță de muncă, pentru reluarea creșterii, nu vom mai avea de unde angaja, șomajul producând dezechilibre pe piața muncii nu doar pe termen scurt, dar și pe termenele mediu și lung. Astfel de efecte pe termen lung nu au fost luate în calcul de unii decidenți focusați de miopia termenului scurt și a soluționării problemelor pe durata propriului mandat.

O altă consecință nefavorabilă a disponibilizărilor, ca urmare a măsurilor anticriză aplicate în România, a constat în angajarea de cadre slab calificate sau necalificate la nivel corespunzător, în lipsa forței de muncă adecvat calificate (vezi situația lipsei de cadre medicale și cadrele didactice care sunt înlocuite de suplinitori, în provincie). Managerii care au făcut concedieri, care au tăiat drastic salariile sau bugetele de recrutare și instruire, pe timpul crizei, de regulă, își revin mai greu din criză, potrivit realității că un motor oprit este mai greu de pornit decât unul care a mers mai încet.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Specialiștii în resurse umane, din filialele companiilor multinaționale din România⁸, au previzionat un posibil al doilea val al crizei, în țara noastră, similar cu cel din anul 2008, când, urmare a abordărilor emoționale, s-a recurs la reducerea generală de personal și costuri, fără o viziune strategică clară în privința efectelor, dezechilibrelor și șocurilor pe termenele mediu și lung, generate de o astfel de măsură.

Reconsiderarea evoluției dinamicii convergenței și reducerii decalajelor economice, sociale, tehnologice și ambientale

Problematica pe cât de complexă pe atât de preocupantă a convergenței și a diminuării decalajelor economice și sociale interțări, din punctele de vedere teoretico-metodologic și îndeosebi metric, se bazează pe numeroase modele economico-matematice, relevante pentru analiza ex-post, dar mai puțin sau deloc sigure ca instrument al predicției, în condițiile crizei, vor pune în noi termeni și condiții de abordare, extrapolările tendințelor trecute ale fenomenelor economice și sociale.

La decalajele economice și sociale preexistente ale României se adaugă o nouă problemă, cea a **recuperării în timp a declinului micro, mezo și macroeconomic**, generat de criză. Evoluția declinului și recuperarea pe diferite sectoare economice, sunt reprezentate în mod sugestiv prin literele „V”, „U”, „W” și, în cel mai nefericit caz, prin „L”. Adicional intervine și teoria evoluției sau creșterii economice sub forma curbei „J” sau „U”. Literele menționate semnifică, respectiv, recuperare bruscă, lentă, înregistrarea mai multor recesiuni succesive și trenarea recuperării.

Prezentăm în continuare (tabelul 11) dimensiunile foarte mari ale variației mărimii unor indicatori ca urmare a măsurilor anticriză, implementată pentru a putea compara efortul făcut și rezultatele obținute.

Tabelul 11

Impactul crizei economice în perioada 2009-2013

Anii	PIB		ISD nete mld.euro	Producția industrială	Investiții realizate în economia națională	Număr de salariați în economie mii pers.	Șomeri mii pers.
	Nominal mld.lei prețuri curente	Real % față de anul precedent					
2009	501,1	-6,6	3,6	-5,5	-29,3	4774,3	709,4
2010	523,7	-1,1	2,2	5,5	-7,0	4376,0	627,0

⁸ „Ziarul Financiar” din 15 august 2011, p.9.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

2011	557,3	2,3	1,8	7,5	14,6	4349,0	461,0
2012	586,7	0,6	2,2	2,4	-2,1	4328,0	493,8
2013	623,6	3,5	2,6	7,9	-9,3	...	512,3

Sursa: date BNR, Buletin lunar, martie 2014, anul XXII, nr.245, pg.16.

Criza economică și financiară a determinat înscrierea economiei României, pe traiectoria dezvoltării durabile prin declinul înregistrat de aceasta în anul 2009 și sever, continuarea acestuia în anul 2010, după care în anii 2011-2013 au urmat rata de creștere a PIB care abia au fost în măsură să recupereze cea mai mare parte declinul provocat de criză care, în România s-a prelungit mai mult decât în alte țări.

Recuperarea declinului PIB înregistrat în perioada de criză a durat câțiva ani, fiind o sarcină destul de grea, la care trebuie avute în vedere obiectivele reluării creșterii și convergenței într-un proces de **reducere a decalajelor** (*catching up*) și **ardere a etapelor** (*leapfrogging*), puternic stopat de criză, pe diferite sectoare și la nivel macroeconomic.

O serie de factori care anterior au acționat în sensul stimulării creșterii economice a României și al convergenței, din cauza crizei, și-au micșorat substanțial aportul sau au încetat să mai existe. La câțiva dintre aceștia ne vom referi în continuare:

- În perioada 2009-2012, numărul salariaților a scăzut de la 4,77 milioane la 4,33 milioane, iar investițiile realizate în economia națională au scăzut sensibil în toți anii perioadei analizate, cu excepția anului 2001 (tabel 11). Potrivit datelor Eurostat în România, formarea brută de capital fix (FBCF), ca proporție față de PIB, în perioada 2003-2008 a crescut de la 21,5% la respectiv 31,9%, după care s-a diminuat puternic la circa 24% în anii 2009 și 2010 și la 26% în anii 2011 și 2012. Subliniem, că România, se numără printre țările membre ale UE, cu cea mai ridicată rată a FBCF efort care nu este însoțit și de rezultate pe măsura așteptărilor.

- *Transferurile bănești ale românilor care lucrează în străinătate* au cunoscut o reducere substanțială de circa 50%, urmare a crizei economice din țările unde lucrau, și, în viitor, nu credem că acestea vor mai ajunge la nivelurile record din anii 2007-2008, din cauza faptului că o bună parte a emigranților români s-au stabilit în străinătate cu familiile, iar o altă parte au revenit în țară întrucât nu au găsit de lucru în străinătate.

- *Investițiile străine directe* față de anul de vârf antecriză 2008 s-au redus de peste 4 ori, ca urmare a conjuncturii economice defavorabile determinate de criză atât în țările de origine, cât și în România. Nu trebuie pierdut din vedere că, potrivit experienței istorice a României și a altor țări, ISD în țara de destinație **ating un anumit nivel limită, sau de saturație**, după care, treptat, încep să scadă

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

fie din cauza unor oportunități de profit mai mari în alte țări, fie a capacității concurențiale crescânde din partea capitalului autohton⁹.

- Singurele care au recuperat și chiar depășit, în anii 2010 și 2011, nivelul înregistrat în anul de antecriză 2008, au fost *exporturile* (43 mld.€ față de 34 mld.€); și în acest caz, este de analizat în ce măsură exporturile românești reprezintă un motor real al creșterii economice durabile în România, dat fiind faptul că **această creștere a exporturilor nu se regăsește în creșterea PIB**, cea mai mare parte a lor provenind de la firmele cu capital străin având sediul în România.

Criza a condus la o diminuare a PIB pe locuitor în România într-o proporție mai mare decât în majoritatea celorlalte țări membre ale UE, ceea ce a marcat pentru țara noastră o sincopă în **procesul convergenței nominale**, chiar dacă indicatorul a reprezentat 26% în 1999 și 49% în 2012, față de media UE-27 = 100% în anii respectivi, înregistrând un trend favorabil în această perioadă.

Ieșirea din criza economică a României rămâne încă o țintă prevăzută pentru anii 2011-2020. Estimările creșterii PIB de circa 1,5%-2%, aparținând FMI și CNP pentru viitor, sunt relativ modeste, astfel că mai degrabă ar fi corect să vorbim de o oprire a declinului economic, înregistrat în anii 2009 și 2010. Perspectivele sunt însă puțin promițătoare pentru următorii ani, ca urmare a deteriorării generale a climatului macroeconomic internațional, în general, și a celui din Zona Euro, în special, unde mari amenințări generează nivelul foarte ridicat al datoriilor suverane ale mai multor țări, care nu evită să vorbească și despre posibilitatea iminenței de a intra „în default” a unora dintre țări, în cazul în care UE nu este în măsură să adopte planuri consistente de redresare financiară a marilor datornici.

Așadar, în anii crizei 2008-2011, decalajele României față de țările dezvoltate s-au mărit, ceea ce impune **o strategie de recuperare a declinului și de reluare a procesului de convergență**, care trebuie mai bine proporționat, nu doar prin prisma convergenței nominale, ci și prin cea a **convergenței reale**. Acordarea unei

⁹ Nu dorim să minimalizăm laturile pozitive incontestabile ale impactului ISD pentru țara gazdă, dar nu putem trece cu vederea și unele aspecte negative de care este nevoie să se țină seama în deciziile strategice. Potrivit lui Donato de Rosa, senior economist al Băncii Mondiale (Bursa, 20 oct. 2011), în perioada 2003-2008, în conformitate cu statisticile Băncii, valoarea adăugată a firmelor străine în România a crescut într-un ritm mediu anual de doar 2,8%, iar la companiile cu capital autohton, cu respectiv 5,9%, ceea ce dovedește o contribuție relativ mică la creșterea PIB a ISD, față de cea a firmelor cu capital autohton. Același indicator al firmelor cu capital străin în unele țări din Europa Centrală și de Est a fost de, respectiv, 4,3% în Cehia, 12,4% în Polonia, 19,1% în Slovenia. După cum se poate observa, firmele românești cu capital autohton și străin în România au fost mai puțin performante, comparativ cu cele cu capital străin, din unele țări europene cu economie emergentă.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

importante mai mari convergenței reale vine în sprijinul unei mai funcționale și eficiente legături dintre economia reală și cea nominală¹⁰.

Protecția industriilor noi (infant industries)

Una din disputele teoretico-metodologice, dar și de ordin practic operațional, care durează de multă vreme, în ceea ce privește politica industrială, gravitează în jurul necesității **protecției industriilor noi, tinere sau emergente**, cunoscute sub denumirea de „infant industries”. În pofida asocierii acestei noțiuni cu conceptul de „ciclu de viață”, politica industrială din România nu a fost analizată în contextul unui model al conceptului menționat. Concret, a fost ignorat potențialul pentru schimbări foarte mari ale ratei intrărilor nete pe piață ale agenților economici industriali.

Problema dezvoltării industriale a României a fost în profunzime analizată încă din secolul al XIX-lea, în lucrări de specialitate ale unor economiști de prestigiu din țara noastră între care amintim pe: P.S.Aurelian¹¹, care preconiza dezvoltarea ca sistem a industriei mici și mijlocii în România, fără a exclude înființarea de mari întreprinderi; A.D.Xenopol¹², care propunea dezvoltarea industriei mari ca „sistem de la început” și, la adăpostul ei, dezvoltarea miciei industrii; D.P.Mărțian¹³, care nu stabilea o ordine de prioritate între dezvoltarea industriei mari și a celei mici, ci milita pentru dezvoltarea lor simultană.

În legătură cu problema sprijinirii noilor industrii, un loc aparte revine modalităților acordării acestui sprijin. Considerând că „producția națională nu se poate menține și nici naște chiar, fără măsuri protecționiste”¹⁴, Eminescu sublinia: „Copilul industriei naționale trebuie crescut întâi, ferit de lupta cu industria bărbată a străinătății și, abia când se va împuternici, va ajunge egal în tărie, (î)l putem lăsa să concureze sub regimul libertății comerțului”¹⁵.

Am prezentat acest citat din proza economică a marelui poet pentru a ilustra capacitatea sa vizionară și rațională, confirmată până în zilele noastre de practica

¹⁰ Acest lucru este cu atât mai necesar, cu cât indicatorii de convergență nominală dintre România și nivelul mediu UE-27 indicau o situație favorabilă pentru țara noastră până în 2008, România intrând în 2009, într-o profundă criză.

¹¹ Aurelian P.S., *Cum se poate fonda industria română față cu libertatea comerțului de importatiune*, în Oe-A p.214-217.

¹² Xenopol A.D., *Studii economice*, Oe-X, p.85-86.

¹³ Mărțian D.P., Oe-M, *Studiu introductiv* de Costin Murgescu.

¹⁴ Eminescu M., *Alexandria, povestea...* „Timpul”, 30 iulie 1882, în *Opere* vol. XIII, ediția citată, p. 155.

¹⁵ Eminescu M., *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, „Convorbiri literare”, 1 august 1876, op. cit. vol. IX, p. 167, Editura Academiei Române, *Opere*, vol. IX, p. 167, București.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

economică, în legătură cu principiile și criteriile acordării de subvenții și ajutor pentru industrie.

După cum rezultă din ceea ce afirma M. Eminescu, subvențiile erau acceptate, în cazul industriilor tinere, ca mijloc temporar de protecție, urmând ca, de îndată ce acestea ating maturitatea, să înfrunte liber concurența, pe piețele naționale și internaționale, fără sprijin.

Criza actuală a evidențiat că subvențiile și sprijinul financiar se acordă anumitor firme nu doar în stadiul incipient al activităților acestora, dar și în situații critice, dacă sunt de importanță sistemică, vitală pentru societate și economie sub motivația „too big too fail”¹⁶. Din păcate, în perioada de tranziție a României la economia de piață, marcată de severe procese de criză economică, nu a fost evocată și aplicată o astfel de motivare a măsurii și pentru cazul unor mari întreprinderi sistemice românești. Neînțelegerea și, în consecință, neaplicarea sprijinirii temporare a unor industrii noi sau de importanță sistemică (strategică) din economia României revin în responsabilitatea decidenților, fie ignoranți, fie rău intenționați și obedienți unor prescripții și rețete externe, care aveau interese mai mult sau mai puțin clare de a înlătura potențialii concurenți pentru produsele de export ale acestora pe piața românească sau alte piețe.

Criza a resuscitat în termeni noi problematica protecționismului economic, în general, a celui comercial și industrial, în special, în condițiile clamării valabilității teoriei comerțului liber promovat de OMC, declarat și agreeat în principiu de fiecare țară. Deși o serie de țări dezvoltate și instituții internaționale atrag atenția în legătură cu escaladarea protecționismului în perioada de criză, în realitate acest protecționism cunoaște o intensificare în forme mai mult sau mai puțin nontransparente, în funcție de interesele fiecărei economii naționale și ale fiecărui domeniu de activitate economică și socială.

În prezent, protecționismul se manifestă, în mai mică măsură, prin bariere de natură tarifară sau ajutor de stat și, în mai mare măsură, prin bariere de natură non-tarifară, vizând standarde de calitate, tehnologice și de mediu sau practici ale prețurilor de dumping.

O mare parte a studiilor de specialitate demonstrează modul în care impactul politicilor industriale depinde în mod sensibil de **dinamica intrărilor, ca și a ieșirilor** din piață ale diferitelor industrii. De regulă, modelul adoptării noilor tehnologii generează și un set de instrumente ale protecției deciziilor tehnologice în cadrul firmei. În acest context, trebuie avut în vedere că permanenta protecție **poate induce o adoptare timpurie** a noilor tehnologii, dar pe parcurs descrește probabilitatea ca o firmă să adopte o tehnologie nouă, mai performantă. Specialiștii pentru că reducerea duratei de menținere a protecției are ca rezultat o adoptare mai

¹⁶ Prea mare ca să dea faliment.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

rapidă, comparativ cu **protecția permanentă**, care reduce probabilitatea de adoptare tehnologică rapidă a firmelor respective.

Pentru ramurile industriei caracterizate prin flexibilitatea mai mare a numărului de firme, protecția nu schimbă, de regulă, ratele de adoptare tehnologică, ci mărește și probabilitatea unor ieșiri nete de mari dimensiuni.

Legat de problema politicii industriale în domeniul noilor industrii, supunem atenției necesitatea **elaborării unei strategii¹⁷ de reindustrializare a României**, ținând seama că industria, în general, cea **prelucrătoare**, în special, după cum arată datele statistice, au fost cele care și-au reluat relativ rapid creșterea, contribuind la sporirea PIB. Sectorul serviciilor și al intermediarilor care a expandat în România în anii de tranziție sub auspiciile proteguitoare ale tezei dezvoltării postindustriale, a însemnat, în realitate, în cea mai mare parte, o „pseudoindustrializare”, o creștere *per se* a economiei nominale, cu potențial speculativ și inflaționist, decuplată de racordarea la nevoile reale ale sectoarelor secundar și primar. Salariile și profiturile ridicate, realizate în unele ramuri ale sectorului terțiar, contrastează flagrant cu aportul acestuia la valoarea adăugată a bunurilor și produselor din economia reală. În numeroase cazuri, prețul de vânzare la consumator este de câteva ori mai mare decât prețul pe care îl încasează producătorul atât pe piața internă, cât și pe cea externă (în cazul așa-ziselor prețuri de transfer), ca urmare a interperierii unor intermediari speculativi și parazitari care acționează neabătut după criteriul exclusiv al tezei „profit searching”.

Dimensiuni-șoc ineficiente ale măsurilor anticriză

În perioada crizei, toate țările recurg la **măsuri de austeritate** atât prin înghețări sau reduceri salariale, disponibilizări de personal, în sectorul de stat și în cel privat, acordarea unor facilități fiscale, paralel cu creșterea unor impozite pe venit, avere etc.

O comparație între magnitudinea măsurilor anticriză din România și alte țări membre ale UE evidențiază următoarele:

– în România, reducerile salariale (ale bugetarilor) au fost de **dimensiuni foarte mari¹⁸** (25%), la care s-au adăugat și desființarea unor sporuri și gratificații

¹⁷ Experiența țărilor dezvoltate arată că revin în actualitate „abordarea strategică” a reindustrializării ca factor de ieșire din criză și relansare a creșterii economice, sectorul terțiar, îndeosebi cel financiar și de alte servicii de intermediere și consultanță dovedindu-și incapacitatea de a ieși din criză prin forțe proprii.

¹⁸ De regulă, orice măsură de reduceri salariale sau mărimi de impozite are în vedere fundamentări care, în general, conduc la diminuări de cel mult 5%-7% care, pe de o parte, nu produc șocuri asupra cererii similar cu reducerile de salarii cu 25% și, pe de alta, reprezintă și o dimensiune de testare a suportabilității de către populație.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

(prime, tichete de masă, sporul pentru doctorat etc.), creșterea TVA de la 19% la 24%, impozitarea pensiilor cu 16%, scumpirea medicamentelor etc.;

– atât diminuarea salariilor, cât și creșterea taxelor și impozitelor **s-au aplicat liniar**, în procente egale, pentru toți salariații sau contribuabilii, fără a se face distincție între diferitele categorii socio-profesionale, din punctul de vedere al aportului profesional, nivelului veniturilor, al afectării calității vieții și al capacității de plată; plierea unui astfel de șablon, care amintește și de „mitul cotei unice”, relativ mare pentru micii producători, a lovit cel mai puternic în puterea de cumpărare a celui mai mare număr de contribuabili, ceea ce a condus la creșterea gradului de sărăcire a populației, evaziune fiscală, tensiuni și nemulțumiri sociale, la polarizarea societății.

Cel puțin până în prezent, măsurile-șoc ale politicilor anticriză întreprinse nu au avut ca rezultat efectul scontat al ieșirii din recesiune și criză; dimpotrivă, au prelungit turbulențele și dezechilibrele economico-financiare și au diminuat nivelul de trai, au subminat baza creșterii economice durabile.

Deși este de multă vreme cunoscută, se poate trage concluzia, din experiența crizei în România, că este cu mult mai eficientă **diferențierea** măsurilor în domeniul politicilor salariale și fiscale, în sensul **adecvării acestora la specificul fiecărei categorii socio-profesionale și de venituri, al reducerii impozitării muncii și creșterii impozitării consumului de factori de mediu și a averilor**. Nu este lipsită de interes și realism și o măsură în domeniul salarizării în sensul creșterii salariului minim garantat la 500 de euro lunar, în vederea creșterii consumului și economisirilor populației pentru investiții și, pe această cale, a cererii de produse și servicii. Asigurarea financiară a unei astfel de măsuri s-ar putea găsi în reducerea de marje ale profiturilor sau în diferențierea mai riguroasă a impozitării averilor.

Experiența internațională în ceea ce privește fiscalitatea a arătat că marea majoritate a țărilor aplică **impozitarea diferențiată, progresivă**, și nu taxa unică (*flat taxation*)¹⁹, pentru simplul motiv că prima oferă posibilități mai mari de adecvare a taxelor și impozitelor la promovarea anumitor sectoare și ramuri cu importanță strategică pentru siguranța, securitatea și asigurarea unor bunuri și servicii de importanță vitală pentru populație sau cu efect de propagare puternic pentru modernizarea și eficientizarea economiei și creșterea bunăstării.

Pe de altă parte, **tranșele de impozitare** ar trebui fundamentate în ceea ce privește dimensiunile lor optime din punct de vedere economic și social.

¹⁹ Fără a considera că o metodă sau alta de impozitare ar reprezenta un panaceu (sau ar fi perfectă), impozitarea progresivă oferă mai multe posibilități de promovare a politicilor de dezvoltare durabilă din punctele de vedere economic, social și ambiental, față de impozitarea uniformă.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Considerăm că acei agenți economici sau acele persoane care **consumă sau deteriorează mai mult factorii de mediu**²⁰ și care sunt generatori de costuri marginale externe (insuficient analizate în teoria și practica din România), trebuie să plătească taxe corective mai mari. Astfel de taxe încearcă să folosească mecanismele de piață, compatibilizând **optimul privat sau al pieței concurențiale cu optimul din punct de vedere social**, tocmai în vederea promovării echității, solidarității, incluziunii și echității sociale.

Ieșirea reală din criză necesită o mai bună folosire a **subvențiilor**, a așa-numitelor subvenții corective sau **sprijinirea externalităților pozitive** sau a beneficiile marginale externe propagate la terți. Subvențiile, în general, reprezintă un instrument de politică economică practicat în mod curent în economia capitalistă, cu condiția ca acestea să fie **posibile (affordable) din punctul de vedere al resurselor financiare, riguros targetizate și eficiente (cu probabilitate ridicată de realizare a efectului scontat)** și acordate pe **perioade limitate** (temporar). Activitățile cu beneficii marginale externe, propagate în economie și societate, se referă la educație, sănătate, cercetare etc.

Ca exemplu de subvenții ineficient acordate, menționăm tipul de ajutoare bănești de care au beneficiat agricultorii, fără a li se stabili condiții, angajamente, baremuri concrete de producție. În aceeași categorie intră și ajutoarele de stat și facilitățile acordate unor investitori români și străini, **în cazul privatizărilor societăților de stat** (unele de dimensiuni foarte mari), care, prin programe investiționale postprivatizare, s-au obligat să respecte realizarea anumitor indicatori de investiții, producție, personal, protecția mediului etc. În realitate, nu au fost îndeplinite multe dintre angajamentele și prevederile programelor adoptate și, în consecință, **ajutorul de stat** sau avantajele primite, care, în anumite cazuri, s-au ridicat la peste sute de milioane de euro, au fost ineficiente.

Rezilierea contractelor de privatizare, renegocierea acestora, în mai multe runde, a constituit pentru economia României o pierdere imensă prin costurile marginale externe pe care le-au generat, inclusiv cele cu cheltuielile de judecată pentru stabilirea drepturilor de proprietate. La aceste costuri trebuie adăugate și cheltuielile cu firmele străine care au acordat consultanță la demararea privatizării sau cu alți specialiști implicați în proces și care nu s-au finalizat potrivit așteptărilor. Creșterea **eficienței capacității instituționale a celerității și specializării justiției** rămâne în continuare o provocare majoră pentru România, cu noi intensificări în perioade de criză.

²⁰ Prin *factorii de mediu* înțelegem nu doar componentele de bază ale acestuia (aer, apă, sol, subsol), ci și capitalul antropic sub forma bunurilor publice locale, regionale și naționale, mediul fiind, practic, cel mai cuprinzător bun public.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Una dintre carențele majore ale actelor decizionale la diferitele niveluri este tocmai lipsa de pregătire temeinică, de fundamentare solidă, de analiză atentă a impactului diferitelor politici asupra economiei pe diferite perioade. Este tocmai ceea ce au abordat în lucrările lor laureații premiului Nobel în Economie J.Sargent și C.Sims, din anul 2011, și anume modalitățile de determinare a efectelor privind șocurile pieței și alți factori de politici asupra mersului macroeconomic.

Parteneriatele public-privat

Actuala criză economică și financiară a demonstrat o dată în plus, pe de o parte, inconsistența și caracterul unilateral al teoriilor privind **infaibilitatea mecanismelor de piață** concurențială liberă și a celor referitoare la rolul doar de „figurație” economică al statului. Economisti contemporani, cu autoritate pe plan mondial, o spun chiar mai dur, în sensul că actuala criză a aruncat, fără drept de apel, la coșul istoriei, tezele neolibérale monetariste care, o perioadă, au fost în mod nejustificat acreditate, fără rezerve, cu atribut de panaceu în economia de piață.

Nu dorim să facem o analiză a relațiilor care s-au stabilit între stat și sectorul privat, în perioada crizei declanșate în 2008, când statul multor țări dezvoltate a făcut injecții masive de capital pentru a salva bănci și alte instituții financiare, aflate în dificultate funcțională sau când statul a recurs la un fel de „naționalizări” temporare, în cazul anumitor bănci. Subliniem totuși că, în timpul crizelor economice, rolul economic și intervenția statului trebuie să se intensifice. Este vorba de un stat cu decidenți profesioniști, performeri, și nu unul marcat de corupție și incapacitatea de a gestiona criza în sectorul financiar-bancar și cel al producției și distribuției de bunuri și servicii publice sau al unora private de importanță strategică (securitatea alimentară, sănătate, educație, ocupare etc.).

Criza a atras atenția că este deosebit de important să analizăm temeinic, pentru cazul economiei românești, sensul și oportunitatea sprijinului financiar acordat de stat băncilor în virtutea formulei „too big too fail” (prea mare pentru a da faliment). În astfel de cazuri, a fost posibilă și justificată încălcarea legii „sacrosancte” a economiei funcționale de piață privind „dreptul la viață” numai al firmelor care fac profit (*profit-making firms*). După cum am mai menționat, pe parcursul perioadei de tranziție, România nu a beneficiat de astfel de tratamente, o bună parte a **marilor întreprinderi și bănci de stat** care se încadrau, la timpul respectiv, în criteriul „too big to fail” nu au fost sprijinite de stat, ci, dimpotrivă, lăsate la dispoziția unor privatizări discutabile sau a falimentelor. Entități economico-financiare sistemice au fost distruse prin divizare, prin privatizare „pe bucăți”, cu investitori strategici indigeni sau străini, dintre care mulți s-au dovedit a fi falitiți sau incapabili să redreseze societățile cumpărate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Au fost și situații în care statul român, în vederea privatizării, a investit în unele societăți din sectorul public, pentru a le aduce pe „linia de plutire”, sume de câteva ori mai mari, față de încasările din privatizarea acestora. Aceasta, desigur, nu poate fi considerată o afacere profitabilă. Motivațiile de „natură extraeconomică”, invocate de decidenți, mai mult sau mai puțin transparent, direct sau indirect, în astfel de cazuri, nu au generat compensații și echivalențe valide în termeni valorici, bănești, astfel că măsurile sau presiunile de altă natură decât cea economico-financiară au reprezentat un fel de „cutie neagră” lipsită de transparență și răspundere. Privatizarea unor active ale statului rămâne în continuare o problemă actuală, întrucât statul, la recomandarea FMI, de la care a luat împrumuturi, aflat sub presiunea deficitelor bugetare, intenționează să privatizeze o bună parte din activele pe care le mai are în domeniul producției și distribuției de gaze naturale, industria extractivă, transport, energie etc. pentru a mai face rost de bani. Încercarea de a oferi, parțial sau total, spre privatizare, în prezent, un număr de 35 de companii de stat, de fapt, dovedește atât incompetența statului de a-și gestiona activele, cât și dorința acestuia de a se retrage din economie, într-o perioadă dificilă, pentru a-și simplifica existența pe perioada actuală a mandatului politic.

Criza ar trebui să pună în discuție și problema cuantificării efectelor falimentului sau ale salvării unei bănci în dificultate, comparativ cu aceeași situație de faliment a unei mari firme de importanță națională din industrie sau alt sector. Întotdeauna, banca este mai importantă decât o mare firmă din industrie sau agricultură ? Evident, este necesară o analiză cost/beneficiu extinsă atât în sectorul intermediarilor financiar-bancare cât și în cel al producției materiale. Ne îndoiim că falimentul unei fabrici de autoturisme, care are o pondere de circa 24% în exportul unei țări, de exemplu, este mai puțin dăunător, comparativ cu cel al unei bănci, oricât de mare ar fi aceasta. Deci, este necesar să decidem falimente și salvări de societăți, în perioada de criză, în funcție de analize și fundamentări serioase, obiective, și nu de interese temporare, personale sau de grup sau sugerate de instituții financiare internaționale și „acceptate” fără discernământ și rezerve de decidenți interni. Mulți specialiști își pun întrebarea pentru care motiv băncile, în perioada de criză, se bucură de atâta atenție din partea statului, iar alte companii din celelalte sectoare nu beneficiază de un tratament similar. Sunt, băncile, un intermediar financiar mai important decât un producător de talie mare din industrie ? Răspunsul trebuie bine fundamentat, pentru că, după cum am mai menționat, sectoarele primar și secundar reprezintă condiția *sine qua non* a existenței și „prosperității” sectorului terțiar reprezentat de serviciile financiare intermediare, și nu invers.

Se neglijează adesea faptul evident potrivit căruia criza obligă la o cooperare strânsă între stat și economie în cadrul **parteneriatelor public-privat**, dar și al celor **privat-privat** și **public-public**. Realitatea a dovedit că, pe durata crizelor,

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

statul trebuie să dea dovadă de capacitatea de a propune soluții de ieșire din criză, mergând după formula schumpeteriană a „distrugerii creative”, care nu este valabilă doar pentru progresul tehnologic, ci și pentru alte domenii de activitate.

Retragerea statului din economie în perioadele de „cvasinormalitate” a tranziției a fost o măsură care s-a impus datorită faptului că, practic, nu a existat un sector privat, necesar și suficient, în economia românească și că trebuia creat acest sector. Retragerea cvasitotală a statului din economie, în condiții de criză, pare a fi o măsură total neinspirată. Perioada de criză necesită, dimpotrivă, capacitatea instituțională și intervenția publică la parametri calitativi superiori, pentru a contribui direct la ieșirea din criză, prin mix-uri adecvate de politici.

Semnalăm totuși situații nenormale (vezi Romtelecom și altele), care au dovedit practic **recunoașterea de către statul român a incapacității sale de a gestiona unele societăți pe care le-a predat, prin privatizare, gestionării de către alte state, și nu unor proprietari privați.** Apare chiar întrebarea dacă se poate vorbi de o privatizare în sensul adevărat, dacă transferul drepturilor de proprietate din sectorul public al României s-a produs către sectorul public al unei alte țări.

Pe de altă parte, experiența altor țări arată că statul este, în anumite cazuri, un bun gestionar, rezervându-și pentru nevoi specifice unele entități din sectorul bancar sau alte sectoare furnizoare de bunuri publice sau de importanță strategică pentru întreaga țară.

Vinderea pachetului minoritar de acțiuni ale statului de la societăți majoritar private în România, când criza afectează nivelul prețurilor de vânzare, nu poate fi justificată în termenii dezvoltării durabile, deoarece prețurile mici pe care statul le obține prin vânzări de pachete minoritare de acțiuni elimină posibilitatea de realizare a unor venituri la bugetul statului pe termen lung; or, statul are nevoie întotdeauna de astfel de venituri. Maniera de a gândi și acționa sub presiune, cu viziuni pe termen scurt, în sensul salvării sau ameliorării unei situații critice de moment, este total în detrimentul asigurării unor surse permanente de venit pe termen mediu și lung ale statului și al sustenabilității dezvoltării economico-sociale.

În situații de criză, după cum arată experiența altor țări, intensificarea parteneriatului public-privat nu se realizează prin privatizări ci dimpotrivă prin naționalizarea societăților private în dificultate funcțională, prin creșterea rolului economic al statului atât ca factor de echilibru, monitorizare și control, dar și ca factor de gestiune eficientă a propriilor sale active; așadar, nu se încearcă, prin orice metode și cu orice preț, să se scape de activele respective!

Un alt domeniu care presupune cooperarea strânsă dintre stat și sectorul privat îl **reprezintă cel al balanței de plăți externe, al datoriei publice și private, interne și externe, pe termenele scurt, mediu și lung.** Criza a

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

demonstrat că teza după care datoria sectorului privat nu are legătură cu cea a statului este pe cât de falsă, pe atât de păguboasă. Nu există situație în care sectorului de stat „să-i meargă bine” pentru că are o datorie relativ mică, în condițiile în care sectorul privat este înglodat în datorii sau se află în stare de faliment, și invers. Între cele două tipuri de datorii, publică și privată, există o conexiune biunivocă, ținând seama de faptul că orice activitate privată, prin externalitățile sale pozitive sau negative, interferează complex și pe termen lung cu sectorul public, și invers.

În plus, datoriile private, garantate de stat, implică nemijlocit statul. Dacă privatul îndatorat, pe garanția statului, intră în faliment, statul va fi bun de plată! Parteneriatele ar trebui să funcționeze pe termenele scurt, mediu și lung, mai ales, în ceea ce privește sursele de finanțare a datoriei, capacitatea de plată reală. Împrumuturi mari și neclare ca eficiență contractate pe timpul unui mandat politic de 4 ani, trebuie plătite de către alții în viitor. Este vorba, în fond, de lipsa eticii intergeneraționale, de ignorarea sustenabilității dezvoltării economice și sociale, dar și de lipsă de răspundere.

Relația dintre Investițiile Străine Directe (ISD) și creșterea economică durabilă a României

În prezent, România are o economie deschisă, în care ISD, chiar dacă sunt mai reduse ca volum total și pe locuitor decât în alte țări membre ale UE, dețin o **poziție-cheie, dominantă în cea mai mare parte a sectoarelor economice, ajungând la o pondere în sectorul bancar la până peste 90%, iar în cel industrial, al exporturilor și importurilor, la peste 70%.** O astfel de poziție oferă și baza exercitării controlului sectorului economic în care proprietari sunt străinii.

Desigur, nu putem să nu subliniem că investițiile străine directe reprezintă un factor a cărui contribuție la dezvoltarea țării se impune, mai ales, datorită managementului eficient, performanțelor economico-financiare și transferului de tehnologie, *know-how* etc. Criza a dovedit totuși că, în pofida performanțelor investitorilor străini în România, **impactul favorabil al acestora asupra economiei nu a fost în măsură să conducă la stoparea sau ieșirea din criză.** Mai mult, o parte din investitorii străini importanți au plecat sau ar putea avea astfel de intenții.

Tabel 12
Exportul și importul întreprinderilor cu ISD din România, în perioada 2008-2012
-mld.euro-

	2008	2009	2010	2011	2012
-Export (mld.euro)	21,2	19,6	25,9	31,4	30,6
% total export	73,0	69,8	70,4	71,4	70,3
-Import (mld.euro)	32,7	22,5	28,1	33,3	33,2

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

% total import	62,6	60,1	62,5	62,2	62,6
-Exp.-Imp.total ISD	-2,9	-2,2	-2,2	-1,9	-2,6
-Exp.-Imp. Comerț	-8,38	-4,4	-4,6	-5,6	-5,8
-Exp.-Imp. Industrie prelucr.	+2,0	+2,0	+3,1	+4,0	+3,9
-Exp.-Imp. (produse lemne, incl.mobilă)	...	...	+0,8	+0,9	+1,0

Sursa: Calcule pe baza datelor din Investițiile străine directe în România, în anii 2008-2012, BNR, INS.

Datele din tabelul 12, evidențiază faptul că, întreprinderile cu ISD în România, în perioada 2008-2012 **au contribuit la deficitul balanței comerciale**, îndeosebi ramura comerț, care în anii 2011 și 2012 au înregistrat deficite anuale ale balanței comerciale de peste 5,6 miliarde euro, ceea ce ridică probleme serioase pentru deficitul de cont curent și balanța de plăți externe.

Firmele cu capital străin din România, în industria prelucrătoare au avut excedente ale balanței comerciale în anii analizați, care nu au fost însă în măsură să acopere marile deficite înregistrate de către companiile cu participare străină de capital din comerț, servicii, chimie și cauciuc etc.

Structura ISD din România, pe tipuri și activități economice, evidențiază o serie de neajunsuri între care: ponderea foarte mică a ISD greenfield și a celor din ramurile de vârf ale progresului tehnologic; o pondere ridicată a ISD orizontale și în sectorul terțiar (non-tradable) care nu au efect de propagare și valoare adăugată ridicată.

Analizând realist rolul ISD în economia României, considerăm că ar trebui acordată o mai mare atenție modului în care se manifestă impactul acestora asupra economiei românești, modului în care ele răspund intereselor economice și sociale ale României. Acceptarea fără rezerve a tezei cu privire la efectul general benefic al ISD asupra dezvoltării economiei naționale este o abordare unilaterală și parțială, într-o măsură mai mare sau mai mică. Pe lângă efectul lor favorabil, ISD pot avea și o influență negativă, legată, de exemplu, de inhibarea producției naționale, de plecarea intempestivă dintr-un motiv sau altul a investitorilor străini²¹, de expatrierea integrală a profiturilor sau de impactul nefavorabil al unor exporturi ale firmelor cu ISD, bazate, în principal, pe produse cu consum ridicat de capital natural și de forță de muncă ieftină sau de practicarea așa-numitelor „prețuri de

²¹ ISD au totuși volatilitatea lor, chiar dacă aceasta este mai mică față de cea a investițiilor de portofoliu ale străinilor.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

transfer”²². Cu alte cuvinte, este necesar să analizăm măsura în care i se potrivește României teza după care lipsa de capital „ne-a transformat” în piață de desfacere și rezervor de forță de muncă ieftină și de materii prime pentru capitalul străin.

Datele statistice macroeconomice, în anii 2010-2011, arată că firmele cu capital străin, în marea lor majoritate, în special cele mari, și-au diminuat profiturile, față de perioadele anterioare, acestea totuși obținând rate²³ ale profiturilor relativ înalte, dacă se ține seama de ratele profitabilității firmelor-mamă din țara de origine, sau de cele ale filialelor din alte țări. De exemplu, marja de profit, la cifra de afaceri în anul 2010, a fost de 33% în cazul Lafarge Cement; 30% – Carpat Cement Holding; Transgaz – 29%; Spedition UMB – 27%.

Calculule noastre, bazate pe datele de bilanț ale topului primelor **100 de companii**, din România, în marea lor majoritate cu participare străină la capitalul social, arată că mărimea profitului net realizat în anul 2010 a variat între 427,4 milioane euro (OMV Petrom) și 6,2 milioane euro (ANVERGO-Mureș). Din volumul total al profitului net, o pondere de circa 60% a fost deținută de societățile cu participare străină de capital, pe primele locuri situându-se firmele provenind din Austria (15,8%), Franța (15,0%), Germania (9,4%), Anglia (4,6%), Italia (3,9%), SUA (3,3%).

Aceste calcule sunt parțiale, întrucât nu cuprind profiturile raportate de bănci (în cea mai mare parte, străine), companii de asigurare, firme de leasing, SIF-uri și Fondul Proprietatea. Având în vedere faptul că, în anul 2010, exporturile au înregistrat o revenire puternică față de 2009 (depășind chiar nivelul anului 2008) și că acestea sunt realizate în proporție de peste 70% de către firmele cu capital străin, apare întrebarea cum de nu s-au resimțit aceste exporturi în creșterea PIB-ului României, în anii 2010, 2011. Aceste rezultate relativ bune ale exporturilor firmelor străine ar fi trebuit să aibă un impact pozitiv mai mare asupra creșterii PIB. Un răspuns clar nu se poate da la această întrebare atâta timp cât nu dispunem de informații privind partea din profiturile firmelor cu capital străin care au fost repatriate, mai ales dacă avem în vedere că nici în țările de origine, la firmele-mamă, situația economică nu a fost prea bună. Dacă la ceea ce a rămas sigur în România, adică salariile încasate de angajați, care sunt ceva mai mari față de cele ale salariaților la firmele românești, îndeosebi la salariați cu funcții de conducere, precum și impozitele pe profit, s-ar adăuga o parte consistentă a profiturilor reinvestite în economia românească de către firmele străine, atunci impactul favorabil al ISD ar fi și mai mare, în anul 2011.

²² *Prețurile de transfer* sunt specifice exporturilor bunurilor și serviciilor filialei străine din țara-gazdă către corporația-mamă, la un nivel de preț relativ scăzut, care prin schimbare de ambalaj sau marcă ne vinde produsele respective la un preț de câteva ori mai mare.

²³ Este vorba de ponderea profitului în cifra de afaceri.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Problemele sistemului de indicatori ai competitivității economiei naționale

Competitivitatea produselor și serviciilor reprezintă criteriul fundamental al modernizării economiei. Dacă, la nivel microeconomic, competitivitatea bunurilor și serviciilor românești se cuantifică pe baza unui sistem specific de indicatori, metrica la nivel macroeconomic a competitivității economiei naționale se calculează pe baza **indicelui global al competitivității**²⁴ (The Global Competitiveness Index), care cuprinde 12 piloni cu un număr variabil de subindicatori. Calculul indicelui global al competitivității se bazează pe coroborarea potrivit unei metodologii internaționale convenite și adoptate de specialiști, precum și pe răspunsurile sau datele unui grup de experți din fiecare țară și se publică în rapoartele anuale ale Forumului Economic Mondial (World Economic Forum), în Raportul Competitivității Globale.

Cei 12 piloni ai indicelui global al competitivității sunt: instituții; infrastructură; mediul macroeconomic; sănătatea și educația primară; educația universitară și formare profesională; eficiența pieței muncii; dezvoltarea piețelor financiare; pregătirea tehnologică; dimensiunea pieței; gradul de sofisticare a afacerii; inovarea.

Analiza conținutului celor 12 piloni ai indicelui global al competitivității evidențiază următoarele:

- **competitivitatea este o noțiune complexă**, în general, dar, mai ales, la nivel macroeconomic, unde sunt necesare interferența, compunerea și coroborarea unor multitudini de factori și indicatori economici, sociali, tehnologici și ambientali, de stare și de flux, statici și dinamici, parțiali și sintetici;

- **metodologia elaborată și aplicată**, în cadrul *World Economic Forum Report*, se află sub bunele auspicii ale unor colective de economiști cu autoritate științifică mondială.

Pornind tocmai de la valoarea analitică și cognitivă a metodologiei de calcul al indicelui competitivității globale, apare necesară **aplicarea acestora în România de către specialiștii români**, din diferitele instituții și ministere, astfel încât să putem avea calculele noastre proprii, la nivel național, pe sectoare și regiuni, în acest fel putând să ne confruntăm cu rezultatele calculelor internaționale, bazate pe interviurile și răspunsurile unor experți care s-ar putea să fie mai puțin relevante pentru situația din România. Indicatorii elaborați de specialiștii din România, fără a fi nevoiți să așteptăm indicatori construiți numai din exterior, așa cum se întâmplă

²⁴ Vezi *The Global Competitiveness Report 2010-2011*, 2010 World Economic Forum.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

în mod frecvent în prezent, ar putea constitui repere pentru îmbunătățirea poziției țării noastre în ierarhia mondială sau contestarea unor estimări și calcule făcute în străinătate de către alți specialiști. Construirea propriilor noștri indicatori, pe baza unor metodologii standard internaționale, presupune îmbunătățirea bazelor de date și informații statistico-economice, la nivel național, precum și un nivel înalt de calificare a specialiștilor din cadrul universitar, de cercetare și al administrației publice.

Având în vedere că România este țară membră a UE, semnatară a „Pactului Fiscal”²⁵, care presupune anumite criterii, între care și deficitul structural de 0,5%, calculat pe baza PIB-ului potențial un indicator convențional calculat de UE, pe baza unui model special. România ar trebui să-și calculeze propriul PIB potențial astfel încât să poată, în caz de necesitate, contrapune sau oferi un indicator propriu, fără a fi obligată să accepte calcule și indicatori construiți de alți autori externi, fără verificări, ca fiind obiectivi și, la urma urmelor, în interesul României.

Reconsiderarea industriei

Evaluarea reindustrializării economiei românești a fost resuscitată de criza economică actuală care a evidențiat că ramurile industriei prelucrătoare și agricultura au fost sectoarele cu cea mai mare contribuție la revirimentul exporturilor și al PIB în anii 2010-2011 și nu sectorul serviciilor, mai ales al intermediarilor financiari. Necesitatea reconsiderării industriei, în general, a celei manufacturiere, în special, este recunoscută, în prezent, de tot mai mulți economiști, care, demonstrează cu calcule credibile că acest sector, neglijat sau chiar „disprețuit” de către unii economiști „reformatori de profesie”, în perioada de tranziție, are cel mai solid potențial de generare și difuzare a progresului tehnologic, de ieșire din criză și de creștere a competitivității.

Important este ca strategiile și politicile reindustrializării României, după o perioadă de dezindustrializare, cu motivație șubredă sau îndoielnică, să fundamenteze și să aplice regulile specializării și cooperării interne și

²⁵ Ni se pare de neînțeles faptul că România s-a angajat oficial să respecte cerințele relativ dure ale echilibrelor financiare stabilite de *Pactul fiscal*, atâta vreme cât, nu impozitarea unică, așa cum arată toți specialiștii, este propice, compatibilă cu standarde ale deficitelor structurale, ci impozitarea diferențiată, care în România nu există. În plus, stabilizatori automați pe care îi presupune politica fiscală în România au o acțiune foarte limitată sau inexistentă, ceea ce mărește și mai mult îndoielile noastre referitoare la oportunitatea măsurii de a fi parte la Pactul fiscal în condițiile în care nerespectarea cerințelor acestuia se penalizează la nivel de țară, ceea ce ar însemna un factor în plus pentru agravarea situației de „contributor net” la bugetul UE.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

internaționale, în contextul unor lanțuri valorice naționale și internaționale accesibile și/sau disponibile.

Scăderea ponderii industriei în favoarea serviciilor, în cei aproape 25 de ani de tranziție, considerată ca dovadă a succesului reformelor și modernizării economiei naționale, având ca model structurile economiilor dezvoltate, nu reprezintă decât un joc al unor cifre relative, care ascund o cu totul altă realitate în România, față de țările dezvoltate.

Spre deosebire de țările dezvoltate, în care industria prelucrătoare a crescut în permanență, în termeni absoluți fizici, dar în ritmuri mai mici decât serviciile, astfel reducându-și ponderea în structura economiei naționale, în România a avut loc declinul industriei atât în termeni absoluți, cât și în termeni relativi. Această pseudoaparență a modernizării structurii economiei românești, în fapt, a condus la fetișul pseudoterțializării economiei, în mare măsură direct legată de exacerbarea caracterului speculativ, corupt, parazitar al unor activități care nu au nimic de-a face cu excedentul sănătos de valoare adăugată din economia reală, singurul suport sănătos al valorii adăugate din economia financiar-monetară.

Una dintre tezele care au avut impact nefavorabil în orientarea strategică a evoluției economiei românești în perioada de tranziție a fost cea privind „gigantismul” întreprinderilor, mai ales, din industrie, acordându-se un fel de prioritate IMM-urilor, după principiul „small is beautiful”, dar ignorând principiul „large is powerful”.

În prezent, ca urmare a efectelor crizei, câteva sute de mii de IMM-uri au colapsat sau au pierderi foarte mari, fiind în prag de faliment, dovedind o vulnerabilitate mai accentuată decât întreprinderile mari. În plus, IMM-urile care nu cotează la bursă și nu au o pondere mare la export, chiar dacă ocupă circa două treimi din forța de muncă angajată.

Concomitent cu sprijinul acordat IMM-uri, considerăm ca nefiind lipsită de politica de **promovare a marilor întreprinderi** industriale, îndeosebi a celor cu capital autohton, pornind de la considerentul că fiecare categorie dimensională de întreprinderi își are avantajele și dezavantajele proprii. Fundamental este tocmai o **relație biunivocă, de complementaritate** între mica și marea industrie. Marile întreprinderi creează sisteme de cooperare (*business network*) cu IMM și dacă întreprinderilor de talie mare le merge bine și cele de talie mică vor înregistra progrese. Este absurd să crezi că, la nivelul unei economii naționale, întreprinderilor mici le merge bine, iar celor mari le merge prost ! Astfel de paradoxuri, dacă există, nu au decât o durată scurtă de viață, la fel cum s-a întâmplat și cu profitabilitatea ridicată a sistemului bancar în anii de început al crizei (2008-2009) și pierderile și falimentele întreprinderilor din sectoarele primar și secundar.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Luarea de măsuri pentru crearea de mari întreprinderi ar scoate economia românească din situația **de a fi o economie de microîntreprinderi**, care, în prezent, înregistrează peste 572.000 de microunități cu 0-9 lucrători.

În topul primelor 1000 de mari întreprinderi din Europa, nu figurează nicio întreprindere din România, ceea ce ar putea da o satisfacție penibilă și falsă, criticilor fostului „gigantism” al industriei naționale. Nici de departe nu credem că ar fi cazul să laudăm „nanismul” prezent din economia românească, inclusiv pe cel din industrie. De altfel, să nu uităm că obiectivul oricărei întreprinderi mici este să crească și să devină mare!

Problema exporturilor

Analiza structurii actuale a exporturilor românești pe grupe de mărfuri și servicii evidențiază **o situație total nesatisfăcătoare**, în sensul că ponderea produselor scientointensive, cu conținut ridicat de cercetare științifică și tehnologică, este foarte mică, de câteva procente, de unde și competitivitatea scăzută a exporturilor totale.

Predomină exporturile cu valoare adăugată scăzută și nivel tehnologic mediu și slab, care echivalează cu export de capital natural, materii prime și semifabricate și forță de muncă ieftină.

Unii specialiști consideră că acestea sunt **exporturi de înmizerare sau paupertate** (*immiserizing export growth*), specifice țărilor în curs de dezvoltare. Bătălia pentru materii prime a continuat și în timpul crizei, astfel că există interese pe plan internațional ca unele țări să fie menținute în starea de furnizori de materii prime pe care să le prelucereze importatorii din țările dezvoltate, care, la rândul lor, să exporte produse prelucrate, sofisticate, înalt tehnologice, în țările de unde au importat materiile prime.

O serie de exporturi românești bazate pe materii prime indigene (ciment, lemn etc.) au crescut, chiar dacă cererea externă la export, pe plan mondial, a cunoscut un recul considerabil, mai ales pentru semifabricate și produse finite ale industriei prelucrătoare. Această situație a condus la opinia unor specialiști după care România a devenit „piață de desfacere” pentru produsele manufacturate străine, sursă de materii prime și rezervă de forță de muncă. Evident, o astfel de afirmație trebuie avută în vedere, deoarece realitățile nu o contrazic. Chiar și în cel mai dificil an de criză, 2009, exporturile românești de produse cu grad scăzut de prelucrare (ciment, lemn, metal, animale vii, carne etc.) au rămas cvasi constante sau au crescut, dovedind o **capacitate de rezistență** la criză superioară exporturilor de produse semifabricate și finite.

Din acest motiv, considerăm că devine deosebit de actuală politica de **înlocuire a importurilor concurențiale și de promovare a exporturilor cu valoare adăugată ridicată**, pentru a contracara cronicizarea deficitului balanței

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

comerciale al țării, cel puțin la unele categorii de produse și servicii unde România are un potențial ridicat, dar neutilizat.

O altă teză pe care o considerăm greșită este aceea că **exportul în cvasiexclusivitate este forța motrice a dezvoltării durabile a României**. Trebuie să avem în vedere ce fel de produse și servicii exportăm. În ultimă analiză, exportul nu reprezintă un scop *per se*, ci un mijloc de obținere a unor câștiguri din comerțul exterior care să ducă la creșterea bunăstării generale a populației, inclusiv a mijloacelor de plată a datoriei externe, pe termenele scurt, mediu și lung, ale cărei provocări și amenințări le cunoaștem.

Pe de altă parte, exporturile românești, în prezent, sunt concentrate în proporție de peste 70% la un număr redus de societăți cu participare străină de capital, care oricând pot părăsi economia României. Apare, deci, necesar ca activitatea de export, îndeosebi al industriei prelucrătoare, care și-a dovedit capacitatea mai mare de ieșire din criză, să se **extindă și la agenții economici autohtoni, paralel cu creșterea contribuției acestora la dezvoltarea și consolidarea pieței interne**, care are ca forță motrice cererea internă de produse intermediare și finale. În acest sens, strategia de creștere durabilă a României va trebui să acorde, în opinia noastră, o atenție mai mare **factorilor interni ai creșterii economice**, între care consumul și investițiile autohtone, ca alternativă la caracterul volatil al exporturilor, în condițiile crizei, care pare să se reînflameze, în anul 2012, printr-un nou val.

Nu în ultimul rând, este deosebit de important să analizăm raportul dintre creșterea PIB și efectele propagate (*spillovers*) ale ISD verticale și orizontale, deoarece aceste efecte pot fi favorabile/defavorabile pentru țara-gazdă. Degeaba suntem bucuroși dacă se înregistrează creșteri ale exporturilor generate de ISD, dacă acestea se bazează pe importuri în cea mai mare parte și expatriază cea mai mare proporție a profitului realizat. Deocamdată, ISD din România, prin **deficitul balanței comerciale** pe care l-au generat și care, potrivit prognozelor FMI și CNP, va continua și până în 2016, nu vor face altceva decât să complice (aggraveze) problemele deficitului de cont curent și ale balanței de plăți externe, care și așa sunt extrem de dificil de soluționat.

În cazul în care sursele de finanțare a deficitului de cont curent nu se mai pot baza pe venirea în România a noi investitori străini cu sume importante în valută, mai ales investitori „greenfield”, pe remitențele lucrătorilor români în străinătate, sau pe încasări din privatizarea întreprinderilor de stat, iar exporturile ca valoare sunt diferite de importuri, singura soluție de a nu intra în încetare de plăți, ca sursă de finanțare, nu rămâne decât recurgerea periodică la noi împrumuturi externe pe termen mediu și lung care prin „rostogolire” vor mări și mai mult datoria externă. O altă sursă de finanțare o reprezintă fondurile structurale ale UE. Or, se știe că avem o capacitate mică de absorbție a acestor fonduri, dar și că, în cazul unei

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

absorbții mai mari, aceasta ar ușura temporar povara datoriei externe și nicidecum nu ar fi singura cale de rezolvare a problemelor și urgențelor dezechilibrelor externe ale României.

Particularitățile ale profitabilității unor agenți economici cu capital străin din industria comerțului și comercializarea energiei

Comparativ cu evoluția PIB și a cifrei de afaceri din comerțul cu amănuntul, evoluția exporturilor românești înregistrează fluctuații de, respectiv, 2 ori până la 4-5 ori mai mari. Potrivit unor specialiști²⁶, dacă nu ar fi fost luate măsurile drastice de către Guvern, începând cu iulie 2010, de tăiere a salariilor bugetarilor și majorare a TVA, „locomotiva” exporturilor ar fi readus singură economia națională pe traiectoria creșterii pozitive a PIB încă din trimestrul III al anului 2010. Efectul de antrenare al exporturilor pentru întreaga economie națională (în amonte și în aval)²⁷ ar fi fost cu mult mai mare.

Prețurile produselor românești la export depind nu numai de nivelul prețurilor concurențiale pe piețele externe ale produselor respective, dar și de costurile de producție operaționale ale **acestora pe piața internă**. Majorarea artificială fără justificare a costurilor, îndeosebi la energie și transporturi, face să scadă competitivitatea produselor românești din segmentul final al produselor industriilor prelucrătoare, inclusiv industriile alimentare și textile.

Interpunerea în relația producători-consumatori (interni și/sau externi), a unor intermediari privați, de exemplu, traderi de energie electrică pe piața românească, **generează uneori o triplare a prețului energiei electrice**, care, cum se știe, reprezintă o **componentă importantă a costurilor oricărui produs și serviciu**, atât consumate în interior, cât și exportate, care se amplifică cu atât mai mult, cu cât există un nomenclator de produse și servicii mai mare.

Energy Holding, cea mai mare firmă de vânzare a energiei electrice a cedat prima poziție din clasamentul companiilor private de comerț cu electricitate către Tinmar Ind, o firmă controlată de un om de afaceri de 39 de ani, din Câmpina.

²⁶ A. Cooper, *Exporturile au o influență mai mare asupra PIB, decât ponderea lor de 33%*, „Ziarul financiar” nr. 3225, 10 august 2011, p.3.

²⁷ Vezi reflectarea exporturilor în modelele *input-output* în cadrul cărora $P_E =$ producția necesară pentru realizarea unui anumit volum și structura de export este egală cu produsul inverse matricei coeficienților tehnici $(I-A)^{-1}$, în care I este matricea unitate și A matricea coeficienților cheltuielilor directe, și vectorul exporturilor E care este o componentă a cererii finale J .

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Schimbarea poziției de lider s-a produs în contextul în care Energy Holding a fost firma care a dominat comerțul privat cu energie, în ultimii ani, trecând de la un business de câteva milioane de euro până la un maximum de peste 200 de milioane de euro. Baza acestei evoluții rapide a fost contractul pe termen lung pe care compania l-a avut și îl are în prezent cu Hidroelectrica, cel mai ieftin producător de electricitate din România, Energy Holding fiind, în continuare, cel mai mare client al companiei de stat după Alro, principalul consumator de energie electrică din România.

Tabelul 13

Topul celor mai mari traderi privați de energie electrică

Poz	Companie	Cifra de afaceri (mil.euro)		Profit net (mil.euro)		Număr anga- jați	Acționari
		2010	2009	2010	2009		
1	Tinmar Ind	174,5	96,1	5,2	2,7	45	Oancea Augustin Constantin
2	Energy Holding	154,3	148,3	3,6	2,0	51	Marken Investment & Trading (Olanda)
3	Alpiq Romenergie	142,0	116,6	17,9	26,2	13	Alpiq AG (Elveția)
4	Alpiq Romindustries	124,4	98,8	15,5	16,3	18	Alpiq AG (Elveția)
5	Energy Financing Team România	96,5	89,6	0,9	1,1	4	EFT Investment Limited (Cipru)
6	EGL Gas & Power	N/A	84,1	N/A	-3,5	16	EGL (Elveția)
7	Transenergo Com	82,4	53,5	1,0	0,7	13	Rada Coman, Ileana Olah
8	Repower Furnizare România (fosta Elcomex EN)	82,2	70,6	1,0	0,4	26	Repower (Elveția)
9	Rudnap	75,7	9,8	0,03	0,02	3	Altaria Research Limited (Cipru)
10	Petprod	54,1	42,0	2,3	3,8	3	Jack Cutișteanu

Sursa: date Ministerul Finanțelor, Ziarul Financiar, 30 august 2011, p. 7.

Datele publicate de Ministerul Finanțelor arată că, în 2010, afacerile de 154,3 milioane de euro înregistrate de Energy Holding au fost devansate de business-ul de 174,5 milioane de euro înregistrate de Tinmar Ind, o companie care nu se află pe lista de clienți ai energiei ieftine de la Hidroelectrica.

Compania Tinmar Ind a intrat în afacerile de furnizare a energiei electrice în aprilie 2007. În prezent, aceasta are un portofoliu format din peste 80 de firme, cel din 2010 fiind alcătuit din 60 de clienți.

Potrivit Autorității Naționale de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), Tinmar Ind este compania care a înregistrat **cea mai mare creștere a cantităților**

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

de energie vândute pe segmentul concurențial (unde vânzătorii se întâlnesc cu marii consumatori de energie), firma dublându-și livrările pe această piață. Așadar, cifra de afaceri a companiei Tinmar Ind a crescut de la 96 de milioane de euro în 2009 la 174,5 milioane de euro în 2010, în condițiile în care avea 49 de angajați.

Un alt exemplu **de comercializare extrem de profitabilă a energiei** vizează și noul intrat în topul de anul 2011 al primilor 10 jucători din comerțul privat cu energie electrică, firma Rudnap, filiala locală a unui grup sârbesc, care în anul 2010 „a pus mâna” pe un contract mare de export de energie electrică.

În toamna anului 2010, prin ordin ministerial, cei mai mari producători de energie din România au realizat un „coș” de 500 MW pe o perioadă de un an. Acest „coș” a fost gestionat de Electrica și vândut către Rudnap printr-o tranzacție acuzată, la vremea respectivă, de mai mulți traderi din piață, de lipsă de transparență.

Rudnap, care și atunci și acum are doar **3 angajați**, a ajuns într-un an de la un business de 9,8 milioane de euro la unul de 75,7 milioane de euro, la finele lui 2010.

Din tabelul 2.6 mai rezultă că cei mai mari traderi de energie electrică pe piața privată românească, ca cifră de afaceri și mărime a profitului, sunt Alpiq Romenergie și Alpiq Romindustries.

Potrivit datelor furnizate de Fondul Proprietatea, în anul 2010, Alpiq Romenergie a cumpărat de la producătorul de stat de energie electrică din România 1,8 TWh cu suma de aproximativ 52 milioane de euro, iar la sfârșitul anului 2010, în conturile Alpiq Romenergie figurau afaceri de 142 mil. de euro, ceea ce induce ideea că această companie vinde ceea ce cumpără de la Hidroelectrică la un preț, cu mult mai mare (de aproximativ 3 ori), în felul acesta, firma producătoare românească pierzând sume importante. Aceiași situație se constată și în cazul Alpiq Romindustries, firmă controlată de elvețienii de la Alpiq, care a cumpărat în anul 2010 energie de la Hidroelectrică în valoare de 45 de milioane de euro, ceea ce i-a permis ca, la sfârșitul aceluși an, să ajungă la o cifră de afaceri de peste 124 de milioane de euro din activitatea de comercializare a energiei pe piața concurențială liberalizată²⁸.

Având în vedere numărul de angajați al celor două firme, de 13, respectiv, 18 persoane, deducem că aceștia realizează un volum al cifrei de afaceri, al profitului

²⁸ Astfel de situații se înregistrează și pe piața mondială a petrolului, care este cea mai tranzacționată (comercializată) marfă. De exemplu, potrivit calculelor estimative, la un consum fizic zilnic de 85 mil. de barili de petrol se tranzacționează 900 de milioane de barili în termeni monetari (valorici, bănești), sub diferite forme, care au ca suport activ țiteiul fizic, produs și consumat zilnic. O expandare de peste 9 ori a dimensiunii valorice a pieței petrolului în raport cu producția fizică are la bază interpunerea intermediarilor și speculatorilor în foarte mare măsură.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

pe angajat extrem de ridicat grație activității de intermediere, deși determinantă este activitatea de producere a energiei electrice în România. În cazul în care comercializarea este cu mult mai rentabilă decât producția de energie electrică, apare în mod firesc întrebarea: care este misterul pieței de energie liberalizată care nu remunerează factorii de producție în raport cu aportul lor real la realizarea și desfacerea producției respective?

Ceea ce ar trebui să-i preocupe pe decidenți este, credem, atât problema ratelor profiturilor foarte înalte ale celor care comercializează energie electrică, ci problema creșterii **profitabilității producătorilor** (industriilor extractive), fără de care traderii de energie ar rămâne fără obiectul muncii, sau, invers, a diminuării câștigurilor relativ facile din speculații și intermediari dubioase sau la limita în afara legilor.

Pe de altă parte, creșterea prețurilor și tarifelor la energie ca urmare a **realizării unor profituri exagerate**, mai ales în timp de criză, ale celor care comercializează acest produs/serviciu de importanță majoră (chiar vitală) pentru toate sectoarele economiei naționale reprezintă un factor major de presiune inflaționistă, scumpirea nejustificată a prețurilor și, pe cale de consecință, de creștere a costurilor operaționale cu combustibilul și energia la consumatorii intermediari și finali din aval, ceea ce va diminua competitivitatea generală a produselor și serviciilor exportate.

România se situează printre țările cu o **energointensivitate** a produsului intern brut de 4-6 ori mai mare, comparativ cu nivelurile înregistrate de acest indicator în țările dezvoltate. Această subperformanță a țării noastre este cauzată, într-o măsură mai mare, de creșterea artificială a prețurilor, datorită intermediarilor comerciale, la care se adaugă pierderile pe rețeaua de transport/distribuție și decalajul tehnologic care desparte producătorii români de cei din țările dezvoltate.

Cauzele acestui decalaj de eficiență macroeconomică a energiei dintre România și țările dezvoltate membre ale UE, nu rezidă în exclusivitate în slabele performanțe ale producătorilor de energie din România, urmare a nivelului tehnologic scăzut al mașinilor, utilajelor și echipamentelor. Interpunerea unui lanț de intermediari mărește nejustificat prețurile în dorința realizării de profituri cât mai ridicate, intermediari care au o contribuție minoră sau chiar inexistentă, în ceea ce privește **adăugarea de valoare reală** la produsele și serviciile furnizate de producătorul direct, dar care, prin mijloace mai mult sau mai puțin incorecte, reușesc să **impună o valoare adăugată nominală** în propriul lor beneficiu și în detrimentul eficienței și competitivității unui întreg lanț de producători, exportatori și consumatori finali.

Scumpirea prețului la energie, mai ales prin impactul nontransparenței de conjunctură al comercianților doritori de profituri nejustificat de mari, nu reprezintă un factor al eficientizării economiei naționale, indus de „falsa

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

liberalizare a pieței energiei”, ci, mai degrabă, un factor al ineficienței și îmbinării generale a competitivității exporturilor românești, al estompării generării de posibile avantaje comparative și competitive pe care le-ar putea avea producțiile și exporturile pe lanțuri stadiale de prelucrare tehnologică. Pe de altă parte, este necesară soluționarea **problemei marilor pierderi de energie** în rețeaua de transport a acesteia, la care intermediarii de energie ar trebui să-și aducă o contribuție substanțială.

O altă problemă majoră din punct de vedere strategic, la nivelurile micro și macroeconomic, care ar trebui să preocupe decidenții în mod deosebit, vizează așa-numitele „prețuri de transfer”, care defavorizează producătorii autohtoni și încasările valutare la nivel național ale României. Este vorba de practica unor firme cu sediul în România, cel mai frecvent cu capital străin, filiale ale unor firme-mamă din străinătate, care exportă către firmele-mamă produse românești la un preț relativ scăzut, dar care, la rândul lor, după unele mici îmbunătățiri de prezentare (ambalaj sau marcă), sunt vândute sau reexportate, la prețuri de câteva ori mai mari. Se ridică întrebarea în ce măsură este justificată acea majorare de preț la desfacerea finală a produsului atâta vreme cât aportul cel mai mare la realizarea acestuia îl au costurile consumurilor materiale și de muncă vie din România. Soluționarea *de facto* a unei astfel de probleme privind repartizarea veniturilor trebuie realizată nu doar de fostele piețe interne sau externe, ci și de autoritățile la nivel național și comunitar.

Vom exemplifica problema prețurilor de transfer cu ajutorul cazului industriei cimentului din România – Romcim Lafarge, companie controlată de compania franceză Lafarge și Carpatciment Holding, controlată de o firmă germană. În anii de criză 2009-2010, cele două firme au reușit să înregistreze o marjă a profitului de 30%, în situația în care compania-mamă nu avea decât o marjă a profitului decât de 8%²⁹. Marja profitului înregistrată de Holcim Romania a fost de doar 4%, ca urmare a deprecierii investițiilor realizate de companie și reducerii vânzărilor din ultimii ani. Dar nici marja de 4% nu este una de neglijat, mai ales în condiții de criză !

Profiturile totale pe care cei trei mari producători de ciment le-au înregistrat în România, în anul 2010, au fost de circa 120 de milioane lei euro, potrivit calculului efectuat pe baza datelor de la Ministerul Finanțelor Publice. Este de menționat că firmele de ciment cu capital străin din România au contribuit cu o

²⁹ Este limpede motivul pentru care capitalul străin funcționează în România ! Nu este vorba, în primul rând, de interesele economiei românești, ci de cele ale lui Lafarge, motiv pentru care va trebui să dăm dovadă de realism în ceea ce privește evaluarea obiectivă a intereselor economiei naționale și a celor ale capitalului străin.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

proportie de 10% din profitul total al firmei-mamă, deși cifra de afaceri a acestora a reprezentat doar 1-2% din cifra totală de afaceri a acesteia.

Tabelul 14

Cifra de afaceri și marjele de profit în anul 2010 ale celor trei firme de ciment

Indicele din România	Carpatciment	Lafarge	Holcim
Cifra de afaceri (mil.euro)	188,5	183,3	196,4
Profit net (mil.euro)	56,3	55,6	2,9
Marja de profit (%)	30	33	4
Marja de profit la nivel de grup	4,3	6,9	7,5

Sursa: date de bilanț MFP.

Specialiștii celor trei companii de ciment cu capital străin din România consideră că marjele de profit nu au fost foarte ridicate, întrucât industria cimentului face parte din industria grea, cu utilaje complexe, care trebuie înlocuite, reparate și modernizate tot timpul. În condițiile crizei pe plan mondial, astfel de marje ale profiturilor nu pot fi considerate sub nicio formă modeste, cu atât mai mult, cu cât producția de ciment în anul 2012 ar putea înregistra o creștere cu 10%, în condițiile în care, în anul 2010, a înregistrat o scădere cu 10% față de 2009, ceea ce a echivalat cu o reducere a volumului producției la 6,85 mil. tone, față de, respectiv, 7,8 milioane tone.

Reprezentantul Carpatciment Holding a menționat că marja de profit de 32% a însemnat în realitate o marjă operațională de 20%, o parte din veniturile firmei fiind realizate din venituri din alte activități, cum au fost cele din vânzarea de active. La Carpatciment, profitul pe anul 2010 nu s-a distribuit ca dividende ci a fost folosit pentru asigurarea lichidităților și finanțarea investițiilor.

Lafarge Ciment România, care realizează ceva peste 1% din cifra de afaceri a grupului Lafarge, a contribuit cu o pondere de 5% la profitul net total al firmei-mamă, ceea ce evidențiază faptul că economia României oferă oportunități de afaceri cu mult mai profitabile pentru firmă, comparativ cu profitabilitatea în țara de origine. Profitul net din anul 2010 a fost egal aproape cu cel din anul 2008, în condițiile în care cifra de afaceri la Lafarge Ciment era de 370 milioane euro, de două ori mai mare în 2008 față de 2010.

Investițiile prevăzute pentru anii 2011 și 2012 însumează circa 90 de milioane euro și urmăresc creșterea capacităților de producție, ceea ce va constitui o premisă de creștere a profiturilor în viitor.

Situația Holcim Romania este oarecum diferită, în sensul că marja profitului a fost de 4% în 2010, față de 7,5% la nivelul întregului grup. Scăderea profitului

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

este pusă pe seama scăderii producției și a cererii, în contextul crizei economice și financiare mondiale, a cererii pe piața construcțiilor.

Dobânzi inhibante percepute la credite ipotecare și de consum

Politicile dobânzilor în perioadele de criză au un rol important pentru reluarea creșterii. În unele țări membre ale UE dobânzile la credite au scăzut, aceasta fiind una dintre măsurile anticriză. În România, nivelul dobânzilor s-a menținut la cote foarte ridicate sau a scăzut foarte puțin, ceea ce practic reprezintă o piedică în relansarea economiei.

Pornind de la respectarea cerinței dobânzii real pozitive, în România au existat perioade în care dobânzile au fost „super-real pozitive”, în sensul că au depășit cu mai mult de două puncte procentuale rata inflației, după cum au fost și perioade de dobândă real negativă. În țările cu economie matură de piață, diferența dintre rata dobânzii și rata inflației, de regulă, nu depășește 2 pp. Apare evident că o rată relativ înaltă a dobânzii nu poate fi decât un **factor de obstrucționare** a ieșirii din criză, din cauza imposibilității ca firmele să obțină o rată a profitului superioară celei a dobânzii.

Reconsiderarea angajamentelor de politică monetară în favoarea unor dobânzi bancare și nonbancare mai mici în România, mai ales în condițiile crizei, constituie o provocare și o problemă fundamentală a relansării creșterii investițiilor pe baza creditelor care depind de mărimea ratelor dobânzii și de condițiile de rambursare. Astfel, în perioada iunie-decembrie 2010, rata lunară a dobânzii a variat la creditele ipotecare între 7,38% (august) și 5,67% (iunie) și între 19,27% (august) și 17,51% (iulie) la creditele de consum. În anul 2011, în perioada ianuarie – iunie, intervalul de variație a ratei medii lunare a dobânzii a fost pentru creditele respective între 6,59% (iunie) și 5,89% (ianuarie), iar pentru creditele de consum, între 15,3% (mai) și 17,83% (februarie). Astfel de rate ale dobânzii nu pot fi suportabile, mai ales pe timp de criză, de către cei împrumutați, care ar trebui să desfășoare activități a căror profitabilitate să fie superioară ratelor medii ale dobânzilor practicate.

Pe de altă parte, menționăm **diferența relativ mare dintre dobânda activă și cea pasivă**, care depășește cu câteva puncte procentuale diferențele înregistrate în cazul altor țări membre ale UE.

Analiza cauzelor dobânzilor medii atât de ridicate practicate de băncile românești rămâne o provocare pentru cercetarea economică și pentru fundamentările practice ale decidenților din sectorul bancar. În condițiile crizei, băncile din România au luat o serie de măsuri pentru reducerea costurilor prin disponibilizări de personal și reducerea numărului de rețele teritoriale, închizând 255 de unități, ceea ce ar presupune o reducere a ratei dobânzilor, dar care până în prezent nu a avut loc. Tot mai mulți specialiști consideră că volumul cheltuielilor

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

cu salariile și alte stimulente și facilități ale personalului bancar, în special, ale celui din conducerea băncilor, ar fi una dintre cauzele încărcării costurilor și, implicit, ale practicării unor dobânzi ridicate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Tabelul 15Evoluția IPC*, a ratei dobânzii și a creditului intern, în România,
în perioada 2009-2014 T₁

Anii	IPC*	Rata dobânzii (% per annum) practicată la instituțiile de credit			Creditul intern mld.lei	
		Dobânda de politici monetare a BNR**	Dobânda la credite	Dobânda la depozite	Total din care:	Credit acordat sectorului privat
2009	5,59	10,25	17,30	11,89	246,7	199,9
2010	6,09	8,00	14,11	7,29	270,7	209,3
2011	5,79	6,25	12,12	6,29	293,9	223,0
2012	3,33	5,75	11,33	5,50	304,7	225,8
2013	3,98	5,25	10,52	4,54	298,7	218,5
2013T ₁	5,62	5,25	11,50	5,15	297,1	223,9
2013T ₂	5,33	5,25	10,82	4,79	298,3	224,2
2013T ₃	3,32	4,50	10,37	4,41	298,2	223,1
2013T ₄	1,75	4,00	9,39	3,85	298,7	218,5
2014T ₁	1,05	3,50	8,89	3,41	299,8	217,9

* IPC = indicele prețului de consum

** luna ianuarie a fiecărui an.

Sursa: Buletin lunar nr.3/2014, BNR, pg.17, 19.

O altă problemă care merită o atenție specială este cea legată de discrepanțele din mărirea ratei dobânzii de politică monetară de 3,5% în 2014 și cea de 8% practică de instituțiile de credit. Aceasta înseamnă că nu funcționează canalele de transmisie ale politicii dobânzii de referință pe piața bancară, chiar dacă decalajele dintre cele două rate ale dobânzii au scăzut de la 7,05 puncte procentuale în 2009, la 3,39 puncte procentuale în 2014.

Între indicii inflației (IPC) și rata dobânzii la credite, cum se știe, trebuie să se asigure o rată a dobânzii real pozitive de circa 1,5-2 puncte procentuale. La noi diferența dintre cei doi indicatori este de 7,84 puncte procentuale, ceea ce evidențiază o rată super real pozitivă cu efect de frânare pentru dezvoltarea economică. Subliniem că, în perioada analizată, volumul valoric al creditului intern n-a crescut decât cu 21%, iar cel acordat sectorului privat doar cu 9%.

Excepționând anul 2010 când, pe total sector bancar, s-a înregistrat o pierdere³⁰, în prima jumătate a anului 2011, profitul înregistrat de unele bănci a fost de 282

³⁰ Aceasta nu înseamnă că toate băncile au înregistrat pierderi. Dimpotrivă, băncile mari cu capital majoritar străin, ca sucursale ale băncilor străine în România, au înregistrat profituri, deși substanțial mai mici față de anii anteriori.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

mild.lei la BRD; 16,3 mild.lei la BCR Erste; Unicredit – 124 mild.lei; Reiffeisen – 103 mild.lei. Desigur, aceste profituri sunt mult mai reduse față de perioadele deosebit de bune din anii înainte de 2009. De subliniat că în România nu s-a înregistrat nicio falimentare a unei bănci mari, chiar dacă problema recapitalizării băncilor, în măsuri diferite, se ridică pentru fiecare caz în parte.

Oricum, revenim la sublinierea anterioară, că rata dobânzii la împrumuturi atât pe termen scurt, cât și pe termenele medii și lungi, va trebui să fie **mai redusă decât rata medie a profitului**, astfel încât să se evite dezarticulări dintre economiile reale și economiile nominale, care au un potențial ridicat de declanșare a crizelor și dezechilibrelor financiare.

Criza economică, pe lângă problemele menționate, a generat o serie întreagă de provocări pentru sistemul bancar din România, care vizează următoarele aspecte deosebit de importante:

- raportul dintre capitalul bancar străin majoritar (peste 85%) și cel românesc;
- intensificarea rolului băncilor în ceea ce privește finanțarea investițiilor pe termen lung, factor primordial al ieșirii din criză;
- reducerea decalajelor dintre ratele dobânzii active și pasive;
- raportul dintre profitul reinvestit și cel repatriat;
- specializarea activităților bancare pentru creditarea investițiilor, agricultură, a IMM-urilor și cooperatie etc.;
- analiza impactului macroeconomic al funcționării în economia românească a banilor ca mijloc de plată, circulație și teaurizare în lei și euro.

Provocările enumerate reprezintă nu numai subiecte ale unor proiecte de cercetare științifică, dar și abordări pe care activitatea practică le reclamă cu deosebită urgență.

*

* *

Analiza provocărilor crizei sistemice din România, opiniile prezentate și încercarea de a prezenta câteva dintre posibilele propuneri de soluționare a problemelor cu care se confruntă economia țării noastre în prezent și în perspectivă, fără îndoială, nu exclud, ci, în mod necesar, presupun un număr mare de alte abordări și analize din cele mai diverse domenii, de la guvernarea corporativă și eficiența investițiilor până la impactul globalizării, marcat de tensiuni sociale extinse, de tipul „Occupy Wall Street”, până la opinii care fundamentează ieșirea din Uniunea Economică și Monetară sau chiar din UE.

În încheiere, considerăm că cea mai mare provocare pe care o generează criza pentru economia României vizează îmbunătățirea capacității instituționale de a

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

impulsiona factorii interni și externi de creștere a eficienței economice, sociale și de mediu, la baza căreia se află identificarea și promovarea interesului economic național, pe diferite paliere și domenii de activitate. În acest sens, de o importanță deosebită sunt înțelegerea și aplicarea **principiilor eficienței și analizei cost/beneficiu de maximizare a efectelor economice sau minimizare a costurilor și pierderilor**, ținând seama de preferințele care, în prezent, se acordă principiului **jocurilor strategice cu sumă pozitivă**, în care toți jucătorii („actorii”) implicați câștigă (formula *win-win*). Evaluarea câștigurilor fiecărui „actor” este absolut necesar să fie pusă în relație cu costurile sau eforturile pe care acesta le suportă astfel încât să poată evalua cât de mare sau mic este acest raport de eficiență, comparativ cu alți parteneri. În situația în care între parteneri există decalaje ale indicatorilor de eficiență, pe diferite orizonturi de timp, apar oportune renegocierea cooperării, luarea de măsuri individuale și colective de reducere cât mai mult cu putință a decalajelor respective, pentru a tinde către un echilibru economic și social pentru toți partenerii. A realiza acest echilibru reprezintă un efort necesar, dar și suficient pentru ca procesul globalizării, al creșterii interdependențelor economice internaționale să-și poată consolida substanțial segmentele de „puncte tari” și oportunitățile în cadrul unei analize SWOT.

REZILIENȚA ECONOMICĂ LA CRIZĂ

*„Rezilient înseamnă să fii în măsură să-ți revii
în urma unor evoluții de viață
care pot părea la început total copleșitoare”*

*Prof. dr. Al. Siebert**

Precizări noționale

Știința economică a sustenabilității și complexității și-a adăugat o nouă componentă – cea a **rezistenței (resilience) economice (RE)**, care înseamnă identificarea căilor și modalităților de soluționare a problemelor de creștere a rezistenței, capacității de a opri sau recupera efectele negative ale **socurilor externe**. Cu alte cuvinte, *RE se ocupă cu diminuarea probabilității de eșec sau riscuri economice, presupunând abordări combinate analitic și predictiv, ex-post și ex-ante*.

Termenul de *reziliență* este luat din domeniul fizicii și tehnicii și înseamnă mărimea caracteristică pentru comportarea materialelor la solicitările prin șoc, raportul dintre lucrul mecanic consumat pentru ruperea la încovoiere, prin șoc, a unei epruvete și aria secțiunii transversale în care s-a produs ruperea respectivă (dexonline.ro).

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Mai târziu, termenul a fost utilizat în psihologie (Sübert A., 1970), desemnând capacitatea unui individ de a face față unor traume sau schimbări majore în viața/activitatea sa. Fenomenele legate de foamete, boli, situații de război, criză sau dezastre naturale au generat necesitatea preluării acestui termen și în economie.

Astfel, în psihologie, persoanele reziliente se caracterizează prin încredere în propriile capacități, abilități, o părere de sine pozitivă, flexibilitate, tendința de a fi optimist, existența unui sens al vieții, capacitatea de soluționare a problemelor, stabilirea de obiective și priorități, socializare activă.

Supraviețuirea unor persoane, comunități în lupta cu o serie de evenimente-șoc a condus la formularea privind modul în care oamenii reușesc să facă față, să domine, să învingă și să stăpânească dificultăți extreme, să-și revină sau să devină chiar mai puternici și mai echilibrați, comparativ cu situațiile anterioare.

Ca urmare a provocărilor, dificultăților și schimbărilor rapide în economie și societate, identificarea și consolidarea abilităților necesare în vederea soluționării, surmontării provocărilor respective au devenit tot mai importante și apreciate în plan profesional.

Despre reziliență se spune că reprezintă o calitate potențială **înnăscută** a fiecărui individ, care diferă de la o persoană/economie la alta în spațiu și timp, dar care se poate câștiga, dezvolta, consolida.

Reziliența ține mai degrabă de identificarea de noi resurse interioare ale individului sau economiei, în cazul nostru, pentru a face față situațiilor de dezechilibru, șoc sau dezastru, catastrofe, fenomene meteo extreme etc. Acest aspect este foarte important în cazul economiei, care se bazează pe raportul dintre factorii interni și factorii externi ai creșterii economice, dintre factorii ambientali și factorii socio-umani.

În economie, reziliența devine o caracteristică fundamentală la nivelurile micro și macro, în termenii determinați și stochastici ai modelelor economice de a face față șocurilor diferiților factori de influență bruscă.

Centrul Multidisciplinar pentru Cercetarea Ingineriei Pământului (*Multidisciplinary Center for Earth Engineering Research*) definește RE ca răspunsuri (reacții) inerente și adaptive la hazarduri, care dau indivizilor și comunităților posibilitatea să evite pierderile potențiale la nivelul agenților economici, gospodăriilor, pieței, național și regional.

În literatura economică, întâlnim tot mai frecvent termenii de ameliorare (*mitigation*) a unor influențe nefavorabile pe termen lung.

Spre deosebire de caracterul ante sau preeveniment al ameliorării (*mitigation*) efectelor negative ale unui eveniment, rezistența economică se concentrează pe ingeniozitatea și dotarea cu resurse **aplicate în timpul și după producerea evenimentului.**

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

În mod frecvent, ameliorarea pune accent pe noile tehnologii, de exemplu, de avertizare timpurie (*early warning*) sau instituții publice/private de asigurări, reglementări ale pieței etc.; reziliența are în plus **o componentă comportamentală** mai accentuată, întrucât organizațiile și indivizii nu acționează în mod similar sau pasiv la dezastre și șocuri ca în cazul unui eveniment normal sau al unei afaceri obișnuite.

Măsurarea RE este deosebit de importantă pentru fundamentarea deciziilor strategice legate de reducerea pierderilor cauzate de crize economice și dezastre, deoarece reziliența lanțurilor de aprovizionare a companiilor individuale poate contribui la reziliența unei regiuni întregi. Eșecul neîncluderii rezilienței în estimarea pierderilor conduce la evaluarea inflaționistă a întreruperii afacerilor din cauza șocurilor sau la pierderea de oportunități.

Deși termenul de reziliență economică este frecvent folosit, definiția sa clară apare destul de rar, între altele și din cauza faptului că nu există un consens confortabil între specialiști, în ceea ce privește conținutul, specificitatea și aria sa de cuprindere.

Potrivit lui Pendall, Foster și Cowell (2009, pp.2,6), există două accepțiuni date noțiunii de RE, care nu sunt neapărat interferente. O primă accepție are la bază analiza echilibrelor economice și vizează abilitatea unui sistem economic de a reveni la starea preexistentă, în cadrul unui sistem cu echilibru unic.

Cea de a doua conotație a termenului se bazează pe teoria sistemelor adaptive complexe și se referă la abilitatea de adaptare și schimbare a unui sistem ca răspuns (reacție) la presiuni bruște, șocuri și impacte negative.

În cazul celor două accepțiuni, apar două aspecte importante ale RE, și anume:

a) capacitatea de a reveni la o stare de echilibru (optimă) anterioară fără ca sistemul să-și schimbe structura fundamentală;

b) capacitatea de răspuns, de reacție a sistemului la șocuri externe sau interne fără revenirea la stări inițiale, dar cu refacere și stabilizare pe un nou echilibru.

În opinia noastră, niciunul dintre cele două aspecte nu trebuie neglijat. Pe de o parte, primul aspect se înscrie pe linia menținerii sau revenirii sistemului la valorile sale intrinseci, definitorii, fundamentale din trecut, dar actuale pentru prezent și viitor, ceea ce s-ar traduce în termenii formulării „preluare a tradiției/moștenirii valoroase, valide”. Pe de altă parte, este vorba de validarea formulei schumpeteriene a „distrugerii creative” în noile condiții, ca suport al creșterii și reînnoirii tehnologice și socio-economice în sens constructiv, și nu „demolator” (așa cum s-a întâmplat cu o bună parte din activitățile din ramurile industriei românești în perioada de tranziție).

Literatura de specialitate consemnează un număr relativ restrâns de lucrări care abordează problematica RE la nivel regional și național (Blanchard și Katz,

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIOPODRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

1992; Briguglio et al. 2006; Feyer, Socudate și Stern, 2007), în sensul revenirii la nivelul și la dinamicele anterioare de creștere a producției, ocupării, salariilor, comerțului exterior, după ce s-a trecut printr-o perioadă de recesiune.

Din punct de vedere conceptual, dar și empiric, literatura de specialitate face distincție între țările de mari dimensiuni și cele mici și mijlocii, în ceea ce privește particularitățile RE, referitor atât la capacitatea de rezistență și refacere la șocuri, cât și la vulnerabilități și evenimente interne și externe (Crowards, 2000; Atkins et al, 2000; Cordina, 2004).

Reziliența și vulnerabilități economice

Evoluția curentelor de gândire în ceea ce privește *noua categorie de RE*, apărută din nevoia de a surprinde și fundamenta politici, mijloace, instrumente și mecanisme, cu ajutorul cărora să se prevină, amelioreze, contracareze, reduce și combată efectele negative ale diferitelor categorii de șocuri ambientale și/sau economico-financiare a fost însoțită în paralel de noțiunea de *vulnerabilitate economică* (VE).

În general, prin vulnerabilitatea economică a unei țări se subînțelege mulțimea de trăsături (inerente) cu caracter permanent sau temporar asupra cărora decidenții nu își pot exercita în mod direct și determinant controlul și care, în consecință, nu pot fi atribuite erorilor de guvernare. Este vorba de catastrofe materiale, fenomene meteo extreme, schimbări de climă, condițiile conjuncturale pe plan mondial etc.

Vulnerabilitățile reprezintă un fel de *datum* obiectiv al existenței și funcționării unei economii, care nu poate fi invocat direct ca factor de subperformanțe al unei guvernări.

Definirea vulnerabilităților ca trăsături inerente și a rezilienței ca schimbări generate de implementarea unor strategii și politici reprezintă o abordare teoretico-metodologică și practic aplicativă incontestabil.

Dacă indicele vulnerabilității, care nu înseamnă implicarea dorită a unei guvernări, este cvasiconstant în timp, indicele R se referă la ceea ce poate face o țară în direcția ameliorării/exacerbării vulnerabilității sale permanente.

Calculul și coroborarea VE și RE ne arată riscul global de a fi prejudiciat de șocurile externe ca urmare a vulnerabilităților inerente mai mult sau mai puțin contrabalansate de politicile publice.

Potrivit specialiștilor (Bruglio L., 2004; Cordina G., 2004; Crowards T., 2000; Ferrugia N., 2004), indicele se poate determina ca medie automată a următorilor patru indici: **deschiderea economică** (rata comerțului internațional în PIB), **concentrarea exporturilor** (lipsa de diversificare), **dependența de importurile strategice**.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSURU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Semnificația RE diferă în funcție de dimensiunea statelor, cele de mici dimensiuni fiind mai vulnerabile decât cele de mari dimensiuni (*divide et impera*), care pot face față mai bine șocurilor externe.

RE provine din termenul latin „resiliere”, care înseamnă „revenire” (*to leap back*) și se referă la abilitatea unei activități economice privind:

- **revenirea rapidă după producerea unui șoc;**
- **rezistența la efectele unui șoc;**
- **evitarea șocurilor în general** (imunitate, separare – *firewall* sau *shock-absorption*)

Componentele indicelui RE, în ipoteza absorbției sau combaterii șocurilor, includ:

- **stabilitatea macroeconomică** (proporția deficitului bugetar în PIB, suma dintre rata inflației și șomajului, proporția datoriei externe în PIB);
- **eficiența pieței microeconomice^{x)}** se referă la: dimensiunea guvernului, structura juridică și securitatea dreptului de proprietate, accesul la „banii sănătoși”, libertatea comerțului internațional, reglementări în domeniile muncii, afacerilor și creditului;
- **buna guvernare** (independența juridică, imparțialitatea judecătorilor, protecția drepturilor de proprietate intelectuală ; intervenția militară în justiție, sistem politic în interjuziția sistemului legal.
- **dezvoltarea socială** (educație, ocupare, coeziune, calificare, sănătate).

Între componentele indicelui RE există o puternică interdependență.

Indicii R și V în context comparativ internațional

Pe baza datelor R și V în mărime absolută din literatura de specialitate (Bruglia et al, 2004), am calculat raportul R/V (tabelul 3.1) pentru a stabili în care țări acesta ia mărimi supraunitare, apropiate de unități și subunitare, interpretarea mărimii acestor rapoarte fiind următoarea:

a) **cu cât R/V este mai mare decât 1** (peste 1,5), cu atât reziliența este mai mare decât vulnerabilitatea cum este, mai ales, cazul țărilor mari dezvoltate (SUA, Japonia, Franța, Anglia, Germania etc.), dar și al celor în curs de dezvoltare sau emergente (Brazilia, India, China etc.);

b) țări în care R/V este apropiat de unitate (1-1,5), desemnând o egalitate între vulnerabilitate și reziliență între care se află și România, cu 1,25 (0,26 R și

^{x)} Fiecare dintre componentele pieței microeconomice se poate dezagrega pe mai multe componente relevante specifice sau comune pentru diferite țări.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

0,21 V), și o serie de alte țări, de dimensiuni mici și mijlocii, dar și mari (de exemplu, Federația Rusă 1,32 (0,32 R și 0,24 V) etc.;

c) țări în care R/V este subunitar în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare, îndeosebi cele de dimensiuni mici și mijlocii;

d) În România indicele R era de 0,26, față de 0,41 în Slovacia, 0,32 în Federația Rusă; 0,51 – Franța, 0,59 – Spania, 0,61 – Anglia, 0,70 – Germania, 0,51 – Ungaria, 0,49 – Polonia, 0,76 – Austria;

e) indicele vulnerabilității (V) în România a fost de 0,21 (ceva mai mic decât cel al R) față de 0,06 în SUA, 0,13 în Franța, 0,10 în Germania etc.

Tabelul 16

Raportul dintre reziliență și vulnerabilitate.
Analiză comparativă internațională între România și alte țări

ȚARA	R	V	R/V	V/R	R-V
Singapore	1.00	0.97	1.03	0.97	30
Estonia	0.64	0.91	0.70	1.42	-270
Kuweit	0.54	0.73	0.74	1.35	-190
Hong-Kong	0.85	0.71	1.19	0.84	135
Mauritius	0.55	0.63	0.87	1.15	-80
Luxemburg	0.54	0.62	0.87	1.15	-80
Islanda	0.76	0.61	1.25	0.80	150
Malaezia	0.55	0.59	0.93	1.07	-40
Norvegia	0.64	0.54	1.19	0.84	100
Trinidad-Tobago	0.52	0.53	0.98	1.02	-10
Israel	0.55	0.44	1.25	0.80	110
Malta	0.52	1.00	0.52	1.92	-480
Panama	0.50	0.84	0.60	1.68	-340
Letonia	0.48	0.72	0.67	1.50	-240
Grecia	0.48	0.66	0.73	1.38	-180
Lituania	0.47	0.47	1.00	1.00	0
Costa-Rica	0.63	0.44	1.43	0.70	190
Danemarca	0.75	0.41	1.83	0.55	340
Belgia	0.71	0.39	1.82	0.55	320

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

ȚARA	R	V	R/V	V/R	R-V
ȚARA	R	V	R/V	V/R	R-V
Chile	0.62	0.38	1.63	0.61	240
Irlanda	0.83	0.38	2.18	0.46	450
Olanda	0.72	0.37	1.95	0.51	350
Noua Zeelandă	0.86	0.32	2.69	0.37	540
Republica Cehă	0.55	0.31	1.77	0.56	240
Finlanda	0.75	0.29	2.59	0.39	460
Spania	0.59	0.25	2.36	0.42	340
Portugalia	0.63	0.24	2.63	0.38	390
Austria	0.76	0.22	3.45	0.29	540
Suedia	0.62	0.21	2.95	0.34	410
Australia	0.74	0.18	4.11	0.24	560
Elveția	0.80	0.18	4.44	0.23	620
Canada	0.80	0.12	6.67	0.15	680
Japonia	0.57	0.11	5.18	0.19	460
Regatul Unit	0.61	0.11	5.55	0.18	500
Germania	0.70	0.10	7.00	0.14	600
Italia	0.61	0.08	7.63	0.13	530
SUA	0.82	0.06	13.67	0.07	760
Thailanda	0.46	0.37	1.24	0.80	90
Salvador	0.50	0.36	1.39	0.72	140
Slovenia	0.48	0.31	1.55	0.65	170
Ungaria	0.51	0.29	1.76	0.57	220
Uruguay	0.50	0.29	1.72	0.58	210
Polonia	0.49	0.18	2.72	0.37	310
Franța	0.51	0.13	3.92	0.25	380
Mexic	0.46	0.05	10.09	0.10	418
Belize	0.27	0.77	0.35	2.86	-499
Nigeria	0.06	0.68	0.09	11.10	-616
Republica Arabă Egipt	0.32	0.66	0.48	2.08	-341

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

ȚARA	R	V	R/V	V/R	R-V
Uganda	0.18	0.60	0.31	3.24	-413
Nicaragua	0.07	0.58	0.13	7.81	-504
Honduras	0.24	0.53	0.45	2.24	-296
Cote d'Ivoire	0.00	0.52	0.00	#DIV/0!	-524
Kenia	0.17	0.51	0.32	3.10	-346
Republica Islamică Iran	0.38	0.51	0.74	1.35	-131
Papua Noua Guinee	0.15	0.51	0.29	3.48	-362
Croația	0.34	0.48	0.71	1.41	-140
Venezuela	0.25	0.47	0.55	1.83	-211
Madagascar	0.08	0.47	0.17	5.96	-387
Senegal	0.04	0.46	0.08	11.90	-425
Jamaica	0.45	0.92	0.48	2.07	-476
Cipru	0.45	0.84	0.53	1.89	-395
Republica Dominicană	0.43	0.77	0.56	1.80	-341
Iordania	0.40	0.73	0.55	1.81	-324
Barbados	0.40	0.72	0.55	1.81	-320
Filipine	0.39	0.49	0.80	1.26	-99
Sri Lanka	0.31	0.42	0.74	1.36	-109
Camerun	0.06	0.40	0.16	6.40	-335
Pakistan	0.01	0.35	0.04	26.85	-336
Albania	0.19	0.34	0.56	1.80	-153
Nepal	0.11	0.33	0.33	3.00	-218
Bangladesh	0.16	0.31	0.50	2.02	-158
Bolivia	0.28	0.30	0.92	1.08	-23
Paraguay	0.37	0.30	1.24	0.81	70
Maroc	0.25	0.27	0.92	1.09	-23
Columbia	0.19	0.25	0.75	1.33	-63
Federația Rusă	0.32	0.24	1.32	0.76	77
România	0.26	0.21	1.25	0.80	52

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

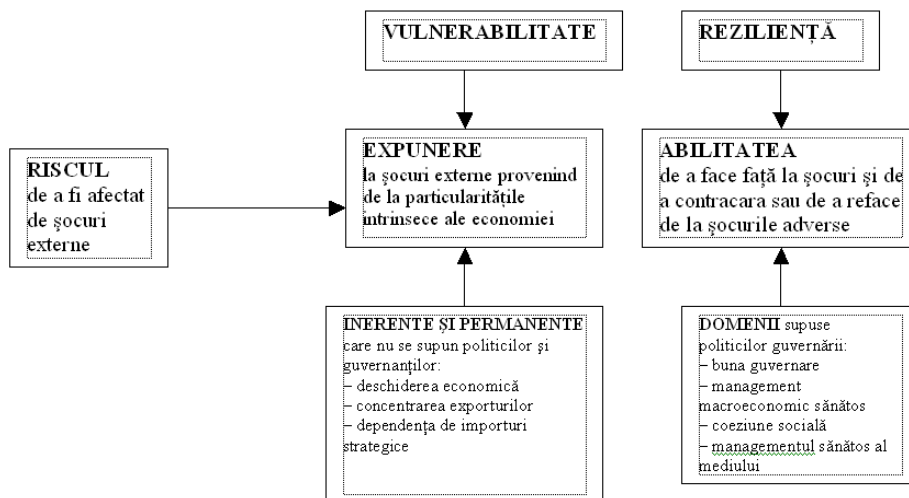

ACADEMIA ROMÂNĂ

ȚARA	R	V	R/V	V/R	R-V
India	0.30	0.20	1.50	0.67	100
Turcia	0.19	0.18	1.02	0.98	4
Indonezia	0.29	0.17	1.66	0.60	114
Brazilia	0.32	0.00	318.00	0.00	317
China	0.35	0.00	#DIV/0!	0.00	350
Tunisia	0.39	0.43	0.92	1.09	-34
Republica Slovacă	0.41	0.36	1.16	0.86	57
Peru	0.43	0.24	1.77	0.56	187
Africa de Sud	0.38	0.15	2.59	0.39	234
Argentina	0.43	0.10	4.28	0.23	328

Sursa: Briguglio L., et al., 2008, „Economic Vulnerability and Resilience. Concepts and measurements”, UN University, WIDER, World Institute for Development Economics and Research, May.

Fig. 2. Riscurile asociate efectivelor adverse ale șocurilor externe

Criza economică și financiară, declanșată în 2008 în sectorul financiar-bancar prin falimentul băncii Lehman Brothers din SUA, spre deosebire de crizele anterioare, a avut un efect de propagare (contagiune) foarte rapid, la nivel național

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

și internațional, astfel încât în anul 2009 se constată caracterul său **sistemic, la scară internațională**, marea majoritate a țărilor fiind afectate direct sau indirect de puternice fenomene recesioniste, dezechilibre și turbulențe în economia reală și nominală.

Mult discutata problemă a ieșirii din criză, inclusiv la întâlnirile Summit-urilor G-20, în pofida unei diagnoze concrete și corecte, bazate pe analizele cauzale pertinente, și acompaniată de planuri de măsuri și acțiuni judicioase conceptual, la nivel național și internațional, s-a agravat, în prezent, datorită **vârfului de lance al crizei datorilor suverane**, cu amenințarea unei noi reveniri (inflamări) a crizei, după ce, în anul 2010, o parte din economia mondială părea a-și fi reluat creșterea economică și să fie pe calea cea bună dar încă fragilă a ieșirii din recesiune.

Dacă în septembrie 2008, punctul de vedere al unor decidenți din România era că economia românească nu va fi afectată decât indirect de criză și că decizia de a contracta de la FMI, UE și Banca Mondială un împrumut de 20 miliarde de €, nu este decât o măsură preventivă (așa zisa „umbrelă” de protecție sau „centură” de siguranță!), ulterior, s-a dovedit că astfel de opinii probabil cu intenții liniștitoare pentru marele public neavizat, s-au dovedit total nerealiste! Criza în România s-a manifestat cu intensitate mai mare și pe o perioadă mai lungă decât în celelalte țări. Nici în prezent, perspectiva pentru anul 2012 nu este promițătoare, dată fiind amenințarea pe care o întrevăd tot mai mulți specialiști privind emergența unui „al doilea val al crizei” în unele din țările zonei Euro amenințate cu scăderea rating-ului de la AAA, ca urmare a agravării presiunii datoriei suverane.

Pentru cercetarea științifică din economie, în general, pentru cea din România, în special, actuala criză economică și financiară, declanșată mai întâi în sectorul financiar-bancar, apoi în cel economic, cu consecințe prezumate și în palierele politice și sociale, a generat o serie de noi interpretări, paradigme și reconsiderări ale unor teze și doctrine economice privind cauzele, efectele dar și mijloacele de contracarare și prevenire a riscului sistemic pe care fenomenele și procesele economice le conțin latent.

În prezenta cercetare, voi analiza succint câteva dintre provocările teoretico-metodologice și practic-aplicative pe care, în opinia mea, le-a indus criza pentru economia României, precum și posibilele modalități de a preveni și rezista la șocurile acesteia sau de a relua o traiectorie a creșterii economice durabile.

RELATIA CERCETARE-DEZVOLTARE-INOVARĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE ÎN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII EUROPENE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Relația cercetare-dezvoltare-inovare este de o importanță crucială pentru atingerea unui nivel înalt al competitivității producției de bunuri și servicii, care să contribuie la dezvoltarea societății cunoașterii și la înscrierea economiei pe o traiectorie durabilă.

În acest studiu ne propunem analiza comparativă a situației României, în contextul globalizării și integrării europene, punând accentul pe evidențierea decalajelor de competitivitate față de statele avansate și a măsurii dependenței acestora de funcționalitatea sistemului CDI. Pornind de la ideea că investițiile în cercetare, precum și dezvoltarea capacității de inovare, respectiv de noi tehnologii aplicabile nu se poate concretiza în câștiguri de competitivitate fără intervenția antreprenoriatului, determinarea factorială a acestuia devine esențială.

Competitivitatea economiei Romaniei la nivel global

Într-o accepțiune mai largă, Forumul Economic Mondial (WEF, 2013) concepe competitivitatea economică prin prisma unui set de instituții, politici și factori care determină nivelul productivității unei țări, calculând un indice compozit (GCI – *Global Competitiveness Index*) pentru 148 state, construit printr-o agregare într-un scor general al scorurilor medii ponderate ale 12 indicatori - pilon.

Tabel 17 Locul României în clasamentul global al competitivității, precum și în funcție de unii piloni/subindicatori legați de CDI în anul 2013

Pilon	Subindicatori	Scor				Loc România (148 țări)
		Maxim	Minim	România		
				Scor	% față de maxim	
Pilon 4	Sănătate și educație primară	6.82	2.58	5.47	80,2	84
Pilon 5	Învățământ superior Formare profesională	6.27	2.07	4.41	70,3	59
Pilon 6	Eficiența pieței de produse	5.59	3.03	3.89	69,6	117
Pilon 8	Dezvoltarea pieței financiare	6.02	2.26	3.95	65,6	72
Pilon 9	Disponibilitatea asimilării noilor tehnologii	6.08	2.03	4.14	68,1	54
Pilon 11	Calitatea rețelelor de	5.75	2.81	3.62	63,0	101

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

	afaceri					
Pilon 12	Inovarea	5.79	2.15	3.01	52,0	97
12.1	Capacitate inovare	5.8	2.2	3.4	58,6	90
12.2	Calitate instituții de cercetare științifică	6.4	2.0	3.7	57,8	64
12.3	Cheltuieli companii pentru CD	6.0	1.9	2.8	46,7	104
12.4	Colaborare între universități – industrii	5.8	2.0	3.3	56,9	88
12.5	Achiziții publice de produse avansate tehnologic	5.6	1.9	3.2	57,1	99
12.6	Resursele de oameni de știință și ingineri	6.3	2.5	3.2	50,7	99
12.7	Protecția drepturilor prop. intelectuală	6.2	1.6	2.9	46,7	110
GCI	Indice agregat	5.67	2.85	4.13	72,8	76

Sursa: The Global Competitiveness Report 2013 – 2014, WEF, pp. 324-325.

Potrivit ultimului Raport al WEF (2013), acești indicatori au un grad ridicat de interdependență, de ex. o capacitate puternică de inovare (pilon 12) este dificil de realizat fără resurse de muncă bine educate și instruite (pilonii 4 și 5), care să poată asimila tehnologiile noi (pilon 9), respectiv fără o finanțare suficientă (pilon 8) sau o piață eficientă de produse care să transfere inovațiile (pilon 6).

Cu mențiunea că fiecare indicator – pilon este calculat pe baza unor sub – indicatori, din datele prezentate în Tabelul 1 rezultă că, în clasificarea statelor lumii în funcție de performanțele asociate competitivității, România se situează pe o poziție modestă (locul 76 din 148 țări), la majoritatea indicatorilor legați de CD și inovare, locurile ocupate fiind mai joase față de indicele GCI agregat.

În ceea ce privește Pilonul 12 (Inovarea), România se gasește pe locul 97 în lume, iar la unii sub-indicatori pe poziții mai defavorabile cum este cazul cheltuielilor companiilor pentru CD (locul 104) și protecției drepturilor de proprietate intelectuală (locul 110). Majoritatea decalajelor sunt de circa 1/2, față de scorul maxim la acest pilon.

Evaluarea comparativă a competitivității și inovării la nivel european

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Recunoscând eșecul Agendei Lisabona din anul 2000 care își propunea ca obiectiv strategic să transforme Europa în cea mai dinamică și competitivă economie din lume până în anul 2010 (WEF, 2012, p. 6), liderii europeni au lansat o nouă strategie a competitivității, denumită *Europa 2020* pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Aceasta prevede 5 ținte majore de atins până în 2020 de către țările membre, una dintre cele mai importante fiind ca investițiile în domeniul CD să se situeze la nivelul de 3% din PIB (pentru România plafonul țintă a fost revizuit ulterior la 2%).

După cum se observă în Tabelul 18, intensitatea CD, respectiv cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare în România erau de circa 0,5% în PIB în 2011 (ultimul loc dintre cele 27 țări membre, mult sub media UE de peste 2%). S-a estimat ca față de o creștere medie anuală a cheltuielilor pentru CD în România de 2,5% realizată în perioada 2000-2011, pentru atingerea de către țara noastră a țintei de 2% din PIB până în anul 2020, creșterea medie anuală a acestor cheltuieli trebuie să fie de 17,1% (European Commission, 2013, p. 5), ceea ce pare extrem de dificil de realizat, dacă nu pot fi atrase surse de finanțare externe.

Tabel 18 Indicatori ai competitivității României comparativ cu media UE 27

	UM	2008	2009	2010	2011
Cheltuieli pentru CD	% în PIB				
România		0,58	0,47	0,46	0,50
Media UE 27		1,92	2,01	2,00	2,03
Productivitatea muncii					
România	EUR / oră	5,6	5,4	5,3	5,5
Media UE 27		31,2	30,8	31,4	31,9
Intensitatea energetică					
România	Kg. ec. petrol / 1000	412,2	386,8	393,0	392,1
Media UE 27	EUR PIB)	151,6	150,0	152,0	144,3
Ponderea exporturilor High-tech					
România	% în total exporturi	5,4	8,2	9,8	8,8
Media UE 27		15,4	17,1	16,1	15,4

Sursa: EUROSTAT

În ciuda deficitului intern de finanțare a CD, România nu a reușit să valorifice oportunitățile de atragere a fondurilor europene, prin POS Creșterea Competitivității Economice (peste 2,5 mld. euro pentru perioada 2007 – 2013, respectiv o cifră comparabilă cu alocările bugetare pentru CD

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

în această perioadă) rata de absorbție fiind de numai 6,77% la jumătatea anului 2013 (MFE, 2013).

Se constată persistența unor decalaje semnificative și la alți indicatori ai competitivității României: productivitatea muncii (sub 1/5 din media UE), intensitatea energetică (de aproape 3 ori mai mare decât media UE), ponderea exporturilor High-tech (sub 1/2 din media UE).

În Strategia *Europa 2020*, cercetarea și inovarea ocupă un loc central, ca factor decisiv al ieșirii din criză și recuperării decalajelor de competitivitate (față de SUA, Japonia și probabil în curând China), fiind lansată, pe lângă „Agenda Digitală pentru Europa”, inițiativa „O Uniune a Inovării” susținută financiar de platforma *Orizont 2020*, cu un buget de 70 mld. euro pe perioada 2014 – 2020.

Foaia de parcurs în contextul abordării strategice a inovării include câteva direcții majore de acțiune, între care definitivarea Spațiului European al Cercetării (ERA – *European Research Area*) până în 2014 (EC, 2012a, p. 4).

În privința României, conform evaluărilor UE (Tabelul 19), scorul agregat al performanței inovării se situa în 2011 sub jumătatea mediei europene, la unii indicatori decalajele fiind chiar mai pronunțate: active intelectuale (1/10 din media UE), antreprenoriat inovativ (1/5 din media UE), calitatea sistemelor de cercetare (sub 1/3 din media UE), inovații aplicate (1/3 din media UE).

Tabel 19 Performanța inovării în România comparativ cu media UE 27 în anul 2011

Categorii de indicatori de performanță*	Media UE 27	România	România față de media UE (UE=1,00)
Scor agregat**	0,539	0,263	0,49
Grad instruire a resurselor umane	0,563	0,400	0,71
Calitatea sistemelor de cercetare	0,530	0,153	0,29
Suport financiar	0,584	0,235	0,40
Investiții ale companiilor	0,440	0,409	0,93
Antreprenoriat inovativ	0,487	0,100	0,21
Active intelectuale	0,551	0,067	0,12
Inovații aplicate	0,506	0,167	0,33
Efecte economice	0,585	0,490	0,84

* evaluarea se face pe baza a 24 indicatori, grupați în cele 8 categorii din tabel

** pe baza tuturor celor 24 indicatori

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Sursa: *Innovation Union Scoreboard 2011*, European Union, 2012, pp. 70-71.

Antreprenoriat și inovare – forța motrice a creșterii competitivității

Creșterea competitivității economiei prin inovare tehnologică, respectiv transferul cunoștințelor științifice în practică depinde hotărâtor de gradul de implicare a sectorului privat, respectiv a factorului antreprenorial.

În România, după cum a rezultat și din analiza comparativă la nivel global și european, se constată o slabă conectare a companiilor private la sistemul cercetării-dezvoltării, explicabilă prin faptul că cele cu capital românesc nu dispun de resurse suficiente (umane, financiare), iar cele multinaționale sunt importatoare de tehnologii, structurile CD aferente rămânând concentrate la companiile-mamă. Această carență structurală este relevată și de raportul între finanțarea publică/privată a CD, în România acesta fiind de circa 3/1, proporție inversă față de media UE, fără a mai menționa lipsa colaborării intersectoriale sau nivelul redus al fondurilor alocate.

Forța oricum redusă de inovare a cercetării-dezvoltării din România a fost afectată sever de criza globală declanșată în 2007. După cum rezultă din datele prezentate în Tabelul 19, într-un context general nefavorabil, numărul total de salariați din activitatea de cercetare-dezvoltare (în echivalent normă întreagă) s-a redus cu peste 20% în perioada 2005-2010, fenomen deosebit de îngrijorător. Cel mai afectat sector a fost cel al întreprinderilor, ale cărui resurse umane s-au înjumătățit ca număr absolut, iar ponderea personalului din acest sector în total a înregistrat o scădere de la 48,6% la 31,6% în perioada menționată.

Tabel 20 Evoluția resurselor umane în activitatea CD în perioada 2005-2010

Sectorul	Salariați CD (nr. persoane în echiv. normă întreagă)			Structura salariaților CD (%)		
	2005	2008	2010	2005	2008	2010
Total, din care:	33.222	30.390	26.171	100,0	100,0	100,0
Întreprinderi	16.157	11.525	8.271	48,6	37,9	31,6
Guvernamental	10.065	10.312	8.704	30,3	33,9	33,3
Învățământ superior	6.803	8.433	9.064	20,5	27,8	34,6
Privat non-profit	207	120	142	0,6	0,4	0,5

Sursa: *Anuarul Statistic al României 2011*, p. 403.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

În același timp, așa cum se observă în Tabelul 20, ponderea întreprinderilor cu inovare tehnologică în totalul întreprinderilor a scăzut de la 19,7% în 2006-2008 la 14,3% în 2008-2010. După tipul inovării, se constată că întreprinderile cu inovare de proces s-au diminuat, atât ca număr (la circa jumătate), cât și ca pondere (de la 1/3 la 1/4) în perioadele de referință.

Tabel 21 Indicatori ai inovării tehnologice a antreprenoriatului din România

	2006-2008		2008-2010	
	Număr	%	Număr	%
Întreprinderi cu inovare tehnologică, după tipul inovării:	5907	100,0	3763	100,0
- Inovare numai de produs	710	12,1	635	16,9
- Inovare numai de proces	1965	33,3	955	25,4
- Inovare de produs și proces	3073	52,0	2041	54,2
- Inovări nefinalizate sau abandonate	159	2,6	132	3,5
Ponderea întreprinderilor cu inovare tehnologică în total întreprinderi (%)	19,7		14,3	
Ponderea întreprinderilor cu inovare tehnologică care au primit fonduri publice în total întreprinderi inovative	2006-2008 (%)		2008-2010 (%)	
- orice fel de fonduri publice	9,7		4,3	
- de la autorități locale/regionale	2,9		1,0	
- de la Guvern	4,7		2,8	
- de la UE	5,4		1,9	

Sursa: *Anuarul Statistic al României 2011*, pp. 421, 429.

Inovare în industrie și servicii în perioada 2008-2010, INS, pp. 67, 90.

Deteriorarea gradului de inovare tehnologică a fost cauzată și de contracția finanțărilor bugetare, ponderea întreprinderilor cu inovare tehnologică beneficiare de fonduri publice în totalul acestor întreprinderi scăzând de la 9,7% la 4,3%, respectiv pe toate sursele de finanțare (guvern și alte autorități centrale, autorități locale, UE).

Rezultatele Eurobarometrului publicate de Comisia Europeană privind situația antreprenoriatului (EC, 2012b, p. 65) au relevat că respondenții din România consideră disponibilitatea mijloacelor financiare ca cel mai important element pentru începerea unei afaceri, față de alte țări (Germania, Regatul Unit, Italia, Cehia ș.a.) în care ideile de afaceri sunt apreciate ca prioritare. În condițiile disponibilității mijloacelor financiare, în România se manifestă în proporție de 74% (cea mai mare dintre țările UE și comparativ

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

cu media UE de 54%) preferința pentru începerea unei afaceri noi față de preluarea uneia existente. Dintre riscurile începerii unei afaceri, cea mai mare temere în România se manifestă față de posibilitatea intrării în faliment (exprimată de 56% din respondenții din țara noastră, în raport cu 43% media UE), urmată de insecuritatea veniturilor (exprimată de 26% din respondenții din România, față de 33% media UE).

Rezultatele altor sondaje de opinie privind mediul de afaceri (WEF, 2013, p. 324), arată că principalii factori ce creează probleme antreprenorilor din România, în ordine descrescătoare, sunt: gradul înalt de fiscalitate, corupția, instabilitatea reglementărilor fiscale, dificultățile de accesare a finanțărilor, birocrăția excesivă, guvernarea inefficientă.

Concluzii

Efectele persistenței crizei globale, în special constrângerile bugetare și menținerea incertitudinilor mediului de afaceri, în perioada actuală, se răsfrâng și asupra finanțării cercetării - dezvoltării în România, ceea ce, alături de slaba contribuție a antreprenoriatului la inovarea tehnologică și gradul scăzut de absorbție a fondurilor europene, limitează sever perspectivele redresării competitivității sale economice.

În ciuda recomandărilor pe plan european și internațional, ca măsurile post-criză să nu afecteze finanțarea cercetării-dezvoltării, implicit țintele Strategiei *Europa 2020*, intensitatea CD în România s-a redus de la 0,6% în PIB în 2008 la 0,5% în PIB în 2011, în timp ce media UE 27 s-a majorat de la 1,92% la 2,03%, ceea ce evidențiază o tendință defavorabilă, opusă celei pe plan european.

La acesta se adaugă distribuția neomogenă a cheltuielilor pentru CD pe județe, majorându-se discrepanțele teritoriale, mai ales între București și restul județelor.

În consecință, pe termen scurt, reconsiderarea rolului CDI în relansarea economiei românești și reducerea decalajelor de competitivitate impune majorarea cheltuielilor destinate acestui domeniu, atât din partea statului, cât mai ales a antreprenoriatului, în special pe latura inovării tehnologice de proces, care să schimbe radical raportul public/privat în structura pe surse de finanțare a CDI și să accelereze transferul de cunoștințe științifice în practica economică.

În privința filialelor companiilor transnaționale ce operează în țara noastră și controlează sectoare importante ale economiei dar nu contribuie la

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

finanțarea CDI, este necesară promovarea selectivă a ISD în domeniile de vârf ale tehnologiei, cu valoare adăugată ridicată care presupune transfer de tehnologie și know-how, cu respectarea drepturilor de proprietate intelectuală și au efect favorabil de antrenare, în amonte și aval, în economia românească.

Privind în perspectiva pe termen mediu și lung, inclusiv ca problematică a unor cercetări viitoare, abordările strategice ale CDI trebuie să se bazeze pe necesitățile asigurării unei dezvoltări durabile, respectiv prin integrarea Strategiei Naționale pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare în strategia de ansamblu a dezvoltării economice și sociale a României, corelarea cu politicile sectoriale/teritoriale, ținând seama de avantajele comparative și competitive ale țării noastre, de operaționalizarea Spațiului European al Cercetării, de creșterea gradului de absorbție a fondurilor europene. Fără o strategie națională pe orizontul 2014-2020 este puțin probabil să fie elaborată o strategie a CDI pentru România, care să se integreze organic cu prima și să poată face față eficient cerințelor de promovare a intereselor raționale și cel ale progresului CDI pe plan european și internațional.

Identificarea de soluții pentru stimularea creșterii cererii de CDI în sectorul privat, în special la companiile mari și mijlocii, cu potențial de creștere bazat pe CDI, presupune intensificarea colaborării între sectorul de business și cel academic, inclusiv în ceea ce privește eficiența CDI în termeni cantitativi și calitativi, clarificarea conceptului de specializare inteligentă (*smart specialization*) adaptat la specificul României, precum și pe activarea mecanismelor de revigorare a pieței CDI, prin stimulente economico-financiare (tax credit etc.), compatibile cu bunele practici la nivelul UE.

Nu în ultimul rând, pe lângă cooperarea științifică multilaterală a României în cadrul UE, o atenție deosebită trebuie acordată cooperării bilaterale, cu rețeaua de cercetare din Republica Moldova, în domenii de interes reciproc. Limitarea exodului de creiere reprezintă pentru România o problemă nesoluționată. Mai buna înregistrare statistică a forței de muncă înalt calificată care părăsește țara (15.000 de cercetători români lucrează în străinătate), crearea de condiții de salarizare, infrastructură, îmbunătățite constituie factori de natură să evite fenomenul de „brain-drain” și irosire a calificărilor de cercetare în alte sectoare mai bine remunerate.

BIBLIOGRAFIE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIOPSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Augsburg T., 2005, *Becoming Interdisciplinary: An Introduction to Interdisciplinary Studies* (<http://en.wikipedia.org/wiki/Multidisciplinarity>).

Ball Philip, 2006, *Econophysics: Culture Crash Nature*, 441; 686-688.

Beinhocker Eric D., 2006, *The Origin of Wealth, Evolution, Complexity and the Radical Remaking of Economics*, Boston Massachusetts: Harvard Business School Press.

Boulanger, P-M. 2008, *Sustainable development indicators: a scientific challenge, a democratic issue*. S.A.P.I.E.N.S 1(1) Online since 23 Dec.

Brookes L.G., 1992, *Energy Efficiency and Economic Fallacies. A Reply*, *Energy Policy*, vol.20, No.5.

Brookes, L.G., 1993, *Energy Efficiency and Economic Fallacies: The Debate Concluded*. *Energy Policy*, April 1993, 346-347.

Brundtland G.H., 1987, *Our Common Future: The World Commission on Environment and Development*. Oxford University Press, Oxford.

Chakrabarti, B.K., Chakraborti A., Chatterjee A., *Econophysics and Sociophysics: Trends and Perspectives*, Wiley-VCH, Berlin (2006).

Chakrabarti, B.K., et al. 2006, *Econophysics of Order Driven Markets*, Springer-Verlag Italia, Milan; 2009, *Econophysics and Economics of Games, Social Choices and Quantitative Techniques*, New Economic Window, Springer-Verlag, Italia, Milan; 2006, *Econophysics and Sociophysics: Trends and Perspectives*, Eds. B.K. Chakrabarti et.al., Wiley VCH, Berlin.

Chatterjee, A., Yarlagadda, S., Chakrabarti, B.K., *Econophysics of Wealth Distributions*, Springer-Verlag Italia (Milan, 2005).

Clark, W.C. 2007, *Sustainability Science: A room of its own. Proceedings of the National Academy of Science* 104: 1737-1738; published online on February 6, 2007

Cohen B., Winn M.I., 2007, *Market Imperfections, Opportunity and Sustainable Entrepreneurship*, *Journal of Business Venturing*, 22(1): 29-49.

Colander, D. 2000, *The Complexity Vision and the Teaching of Economics*, E. Elgar, Northampton, MA.

Dasgupta P., Heal G., 1974, *The optimal depletion of exhaustible resources*, *Revue of Economic Studies*, Symposium on the Economics of Exhaustible Resources pp.3-28; 1979, *Economic Theory and Exhaustible Resources*, Cambridge University Press, Oxford.

De Simone L., Popoff F., 1997, *Eco-efficiency. The business link to sustainable development*. Cambridge MIT Press.

Didier Sornette, 2004, *Why Stock Markets Crash: Critical Events in Complex Financial Systems*, Princeton University Press.

Dietz S., Neumayer E., 2006, *Weak and Strong Sustainability in the SEEA: Concepts and Measurement Department of Geography and Environment and Centres for Environmental Policy and Governance*, London School of Economics and Political Sciences London U.K.

Dyllick T., Hockerts K., 2002, *Beyond the Business Case for Corporate Sustainability. Business Strategy and The Environment*, 11(2): 130-141.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Ehrenfeld R.J., *Sustainability needs to be attained, not managed: Science, Practice & Policy*, Fall Winter 2008, Volume 4, Issue 2.

Georgescu Roegen N., 1971, *The Entropy Law and the Economic Process*. Harvard University Press. Cambridge.

Georgescu Roegen N., 1973, *The Entropy Law and the Economic Problem*. In H.E.Daly (Ed.), *Toward a Steady-State Economy*, Freeman San Francisco, 37-49 p.

Georgescu Roegen N., 1975, *A Energy and Economic Myths*. *Southern Economic Journal*, 3, 347-381.

Georgescu Roegen N., 1975B, *Dynamic Models and Economic Growth*. World Development, 11, 765-783

Georgescu Roegen N., 1979, *Comments on the Papers by Daly and Stiglitz*. In V.K.Smith (Ed.), *Scarcity and Growth Reconsidered*, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 95-105.

Georgescu Roegen N., 1980, *Matter: A Resource Ignored by Thermodynamics*. In L.E. St.Pierre and G.R.Brown (Ed.), *Future Sources of Organic Raw Materials*: Chemrawn I., Pergamon, New York, 79-87.

Georgescu Roegen N., 1981, *Energy, Matter and Economic Valuation: Where Do We Stand?* In H.E. Daly and A.F.Umana *Eds.), *Energy, Economics and Environment*, Westview Press, Boulding, 43-79.

Hayek F.A., 1974, Prize Lecture (http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1974/hayek-lecture.html)

Hayles, N. K. (1991). *Chaos Bound: Orderly Disorder in Contemporary Literature and Science*. Cornell University Press, Ithaca, NY.

Jean-Philippe Bouchaud, Marc Potters, *Theory of Financial Risk and Derivative Pricing*, Cambridge University Press (2003).

Jevons W.S. 1865, *The Coal Question*, Macmillan, London.

Jevons W.S., 1879, *The Theory of Political Economy*, Macmillan, London.

Joseph McCauley, 2004, *Dynamics of Markets, Econophysics and Finance*, Cambridge University Press, Cambridge.

Khazoom J.D., 1980, *Economic Implications of Mandated Efficiency Standards for Household Appliances*, *Energy Journal*, vol.1, No.6, pp.21-39.

Komiyama H., Takeuchi K., 2006, *Sustainability Science: building a new discipline*. *Sustainability science* 1:1-6.

L.A.N. Amaral and J.M. Ottino, *Complex networks — augmenting the framework for the study of complex system*, 2004.

Mantegna R., 1999, *Hierarchical Structure in Financial Markets*, *Eur Phzs J. B11*, p.193-197.

Mantegna R., Stanlez H., 2000, *An Introduction to Econophysics: Correlation and Complexity in Finances*, Cambridge, Cambridge University Press.

Musters A.P.A., 1995, *The Energy-Economy-Environment Interaction and the Rebound Effect*, ECN, BIDOC Postbus 1, 1755 Z G Petten.

Neumayer E., 2003, *Weak versus Strong Sustainability: Exploring the limits of Two Opposing Paradigms*, 2nd edition, Cheltenham UK, Edward Elgar.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Pearce D.W. Atkinson G.,1993, *Capital Theory and the Measurement of Sustainable Development*, Ecological Economics, 8(2), p.103-108.

Per Bak (1996). *How Nature Works: The Science of Self-Organized Criticality*, Copernicus, New York, USA.

Philip Mirowski, *More Heat than Light – Economics as Social Physics, Physics as Nature's Economics*, Cambridge University Press (Cambridge, UK, 1989).

Prigogine, I. (1997). *The End of Certainty*, The Free Press, New York.

Ramsay F.P. 1928, *A Mathematical Theory of Saving*, Economic Journal 38 (152), p.543-559.

Reitan, P., 2005, *Sustainability science – and what's needed beyond science*. Sustainability: Science, Practice, & Policy 1(1):77-80. [/vol1iss1/communityessay.reitan.html](http://www.yaleeconomicreview.com/issue/2006_spring/financephysical.html)

Rhinesmith Jonathan, 2006, *Finance Vets Physical*, Yale Economic Review, Spring 2006. http://www.yaleeconomicreview.com/issue/2006_spring/financephysical.html

Rosario N. Mantegna, H. Eugene Stanley, *An Introduction to Econophysics: Correlations and Complexity in Finance*, Cambridge University Press (Cambridge, 1999).

Schaltegger S., Sturm A., 1998, *Eco-Efficiency by Eco-Controlling*, Zürich:rdi.

Solow R., 1974, *Intergenerational Equity and Exhaustible Resources*, Revue of Economic Studies Symposium of the Economics of Exhaustible Resources pp.29-46.

Sorin Solomon and Eran Shir, *Complexity; a science at 30*, 2003.

Stiglitz J.E. 1974, *Growth with Exhaustible Natural Resources: Efficient and optimal growth paths*, Review of Economic Studies, Symposium on the Economic Exhaustible Resources, pp.123-137.

Vergagt Ph., Brown H.S., *Sustainability: Science, Practice & Policy*, Fall winter 2008, vol.4, Issue 2.

*** ANCS (2006) *Strategia Națională pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2007 – 2013*, Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică, Guvernul României, București.

*** ANCS (2012) *Conferința Națională a Cercetării și Inovării*, organizată de Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică 7-9 noiembrie, București.

*** European Commission (2011) *Innovation Union Competitiveness Report 2011*, Brussels.

*** European Commission (2012a) *A Reinforced European Research Area Partnership for Excellence and Growth*, COM (2012) 392 final, Brussels, July, 17.

*** European Commission (2012b) *Entrepreneurship in the UE and beyond*, Flash Eurobarometer 354, Brussels, August.

*** European Commission (2013) *Europe 2020 Targets: Research and Development*, DG Research and Innovation – Economic Analysis Unit, Brussels.

*** European Union (2012) *Innovation Union Scoreboard 2011*, Brussels.

*** MAE (2013) *Short Progress Report on the Implementation of the National Reform Programme 2011-2013*, Ministerul Afacerilor Externe, 15 martie.

*** MFE (2013) *Situația la 30 iunie 2013 a depunerii și aprobării de proiecte, semnării de contracte de finanțare și efectuării de plăți către beneficiari*, Ministerul Fondurilor Europene, București.

*** Technopolis Group (2012) *Evaluarea Intermediară a Strategiei Naționale și a Planului Național CD & I 2007-2013*, Raport final, București, 23 ianuarie.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

*** WEF (2012) *The Europe 2020 Competitiveness Report: Building a More Competitive Europe*, World Economic Forum, Geneva

*** WEF (2013) *The Global Competitiveness Report 2013–2014*, World Economic Forum, Geneva.